

କ୍ଷେତ୍ର ୨୫୪

କ୍ଷେ
୨୫୪

পদ্ম প্রকৃতি ।

চাকা কালেজের ছাত্র

শ্রীগিরিশচন্দ্ৰ মজুমদার

প্রণীত ।

চাকা

ত্বমবজ্জ্বল পুঁজিত ।

শকা কা ১৭৮৪

মূল্য ১০/ আমা

ମହାଜ୍ଞାଚରଣ ।

ମହାଜ୍ଞାନତି ହିର-ଯିହିର ଶ୍ରୀଲ ଶ୍ରୀମତ କାନୁ କାଶୀ
କାନୁ ମୁଖ୍ୟାପାଦାର ମହେଦିକ
ଶ୍ରୀପ୍ରିଚ୍ଛବିଗାଟୋଙ୍କେନ୍ଦ୍ର ।

ହେ ମହାଜ୍ଞାନ ! ଏହି ମୁସାଦେ ଅହୁବ୍ୟାର ମାତ୍ରେଇ
କୋନ ମହାଜ୍ଞାନ ନାମ ଦ୍ୱୀର ପୁନ୍ତକେରୀ ଶିଥୋମେଶେ
ମଂଦ୍ରାପନ କରିବ ; ଯହେତୁ ଗୋଦି ହୃଦୀ କରିବା ଥା-
କେନ । ବିଶେଷତଃ ଆମାରମତ ମିଳନ୍ତ ଲେଖକେବ ଏହି
ଏକଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ବଟେ , କିନ୍ତୁ କେବଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିବେ-
ଚନାର ଆପନକାର ସଶୋଧାପିତ ନାମ ଏହି ପୁନ୍ତକେ
ଶିଥୋମେଶିର ନାମ ଅଣିବ କରିଲାମ ଏମତ ମହେ,
ଆପଣି ସେ ପ୍ରକାର ସେଇମହିକାରେ ଆମାରକେ ଝାମନାମ
କରିଯାଇଲେ ତାହାର କୁଠାକୁଠା ଚିହ୍ନବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ପୁ-
ନ୍ତକ ମହାଶୟଦେ ଶ୍ରୀଦୟଗେ ସମର୍ପଣ କରିଲାମ । ଏହି
ବିନ୍ଦୁଟ ପୁନ୍ତକେ ଭ୍ରାଦୂଶ ମହାଜ୍ଞାନ ନାମ ମଂଲପ ହୋଯା-
ତେ କେବଳ ନାମେର ଗୋଦି ହ୍ରାସ ବାତିତ ଆଏ କିଛୁବିନ୍ଦ
ମହାଦମ୍ଭାନା ନାହିଁ । କି କବି ଆଖି ଆପନାର ଶିଥା ।
ଆପନାର ଶ୍ରୀଚରଣ ଧ୍ୟାନ ବାତିତ କୋନକର୍ଷେଇ ପ୍ରେସ
ହିତେ ପାରିମା । ଅତରେ ହେ ଗୁରୋ ! ଆମାର ଏହି
ବିଷୟ ସେ ଅପରାଧ ହିଲ , ତାହା ଆପଣି ହାତବ୍ୟମ-
ତତ(ଶୁଣେ ମାର୍ଜନ) କରନ ।

ଆପନକାର ମିଳାନ୍ତ ବାଧା ଛାତ
ଶ୍ରୀଗିରିଶଚନ୍ ମଜୁମଦାର ।

ବିଜ୍ଞାପନ ।

ପ୍ରାୟ ତିଲ ସଂଦର୍ଭ ଗତ ହଇଲ ବେତକ୍କା ମାହିମାକୃତ ବନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଯର୍ଷ ଏଥି ଶ୍ରୀପ୍ରତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ମହାଶ୍ରବ ପିଣ୍ଡିତ ଛିମେନ । ତାହାର ଉତ୍ସାହେ ତଥା ବିଦ୍ୟୋଗସୋହିନୀ ମାତ୍ରୀ ଏକଟୀ ସତ୍ତା ସଂହାରିତ । ହସ ମାତ୍ରଟି କୁହ ଛିଲ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ରଦିଗଙ୍କେ ଜୀବ ମାଲେ କୋନଥାତେଇ କ୍ରାଟି କରେ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାଜେ ଆଦେଶମତେ ଆଖି ମେଟେ ମାତ୍ରାତେ ଅନେକାନେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରିଯାଇଲାମ । ତଥାଦେ ଏତେ ପୁଣ୍ୟ-ନିରୋଧ ତ ପଦାନ୍ତର ପ୍ରବନ୍ଧ ହୁଈଟିଓ ପାଠିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଇହା ମୁହିତ ହେବା ପ୍ରମୁଖକାରେ ଆଚାରିତ ହେବେ ତଥା ତାହାର କୌଳ ପ୍ରତାଶାଇ ହିଲିବା । କିମ୍ବକାଳୀତୀଃ ହଟିଲ ଆମାର ଅମୁଜ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଛାଟୀ ପୁଣ୍ୟକାରୀ ଯୁଝାଫିତ କରିତେ ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରେ, ତାହାର ମାହିମ ଓ ଯତ୍ନ ଦର୍ଶନେ ଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଛାଟୀର କୋନ୍ତେ ଛାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧର୍ଥ କରିଯା ଦେଓୟ ହୁଏ । ଏହି ପୁଣ୍ୟକର ପ୍ରଥମାଂଶେ ବସନ୍ତକାଳେ ଏଦେଶ ସେ ପ୍ରକାର ଆକୃତିକ ଚାକତୁର୍ଯ୍ୟରେ ଅମୃତ ହୁଏ, ତାହା

বশিত্ত হইয়াছে এবং দ্বিতীয়াংশে অগ্রজের সমতি-
বাহারের বেতন। হইতে ধালয় গমন সময় পাখি দ্বার
ে সকল মৈসর্গিক শোভা দর্শন করিয়া ছিলাম তাই
বণ্ট হইয়াছে।

একট বুদ্ধগম সঙ্গীপে নিবেদন এই,^৫ তাহা।
এই পুস্তকে কোন দোষ (দোষ ঘটিবার অনেক
সম্ভাবনা) দর্শন করিলে আরাকে কুর মেথক
বিবেচন করিয়া যেন য শ্বেতার্দশুণ মাঝে
করেন।

আমি জাতজ্ঞতা সহকারে বসিতেছি যে চাকা
কানেজের সিদ্ধিয়ান্ত পশ্চিত শ্রীমাথ তর্কলিঙ্গানে
ও শ্রীযুত বাবু হাবিজ্জ বিহু মহোদয়ের অধীনস্থী-
কার করিয়া এই পুস্তক সংশোধন করিয়া নিয়েছেন।
এই মহাজ্ঞানিগণ সাহায্য বাতীত কোন দত্তেই
আমি ইহাতে জুতকার্য হইতে পারিতাব না।

শ্রীগিরিশ চক্র মজুমদার।

চাকাকানেজের ছাত্র।

ଶ୍ରୀବାବ-ଦର୍ଶନ ।

—•••—

କେତେ ଗୋ ଲେଖନୀପାତ୍ରେ ହେ କବିତେଷ୍ଟାରି !
 ଏକ-ପ୍ରାଣୀ-କଳ୍ପନା-ମଞ୍ଜିନୀ-ମଙ୍ଗେ କରି ।
 ତୋମାର କକଣା-କଣା ଲାଭ କରି ବାଣି ।
 ବାକ୍ୟାକ୍ସତି ବିହୀନ ମୁକେର ସମେ ବାଣୀ ॥
 ମାତଃ । ତବେ ତବ କୃପାଯୁତ-ମୃତ୍ୟୁହର ।
 କତ ଜନେ କରିଯାଇଛେ ଅଜର ଅଧର ॥
 ଏଦୀଦେର ଆହେ ମାତଃ କି ଶୁଣ ଏମନ ।
 ହେବେ ସେ ତେମନ ତବ କକଣାଭାଜମ ।
 ତବେ ସଦି ନିଜ ଶୁଣେ ଓଶ୍ରେଷ୍ଠ ମରାମରି ।
 ଦୟାକର ଦୀନେର ଭରମା ମାତ୍ର ଅଛି ।
 ଦୀନେର ଉଚିତ ପାତ୍ର ଦରିଜ୍ଜ ଲିଚର ।
 ଥମୀକେ କରିଲେ ଦାନ ଉତ୍ସ ଫଳମଯ ॥
 ସେ ସବ ଭାବୁକବର ଭାବଧରେ ଥମୀ ।
 ଶୁଣେ ଲାଭେ ଭାବା ଧର୍ଯ୍ୟବାଦ ଥୁଲି ।

तांदिगो कर्त्रिमे दया सुषण कि हवे ?
 शौम-प्रसादक देवि ! दया दुर्बा उवे ॥
 तर्वं प्रसादले करि-लभत करि-थण ।
 चाहे ना एनाग ताय हेम कि माइन ?
 काव्य कि लाटेक आयि करि अग्नयन ।
 नाहि जाइ कविधाति करिते अज्ञन ॥
 दाङ्घामम सुधे धरि साधारण लान ,
 गाइते या भक्ति तुमे विभू-शुभ-गाम ॥
 नक्षा करिया आशा कर या पूरण ।
 देह शक्ति करि सुधे प्राणेश-कीर्तन ॥

त्रिवासु ।

अभात

अभात नर्णन करि उये शान्ति विभावदी
 कालु छाने लड़िया विदाह ।
 अति विषादित-मने निया सखी तारागणे
 झुत बेगे मिज्जैने पलाय ॥
 हार हार किया छुथ ! अलिन सखीर युध
 मिशीर बदल ना हेरिया ।
 डाहाते अचुरवि चाकिते चाँदेर छहि
 ओल मिज हवि अकाशिया ॥

[୩]

ହରକୁ ଭାଙ୍ଗର କର ଦୈତ୍ୟ ମାତ୍ରି ସୁଧାକର
 ଲୁକାଇଲା ଭଙ୍ଗର ଯେମନ ।
 ଖରି କିବା ହୁଅ ହାର ! ନୌରେ ଅବାମେ ଯାଏ
 ଶଶଧର ଅନୁଚରଣ ॥
 ମା ହତେ ଶଶୀଳ ଡାସ ଚକ୍ରାବତୀ ହରାଧରି ।
 ବାଲେ ଯାଏ ବିଜୁ ଅନ୍ତରେ ।
 ବାହୁରେ ଅଧୋମୁଖ ପେଂଚକେନ ନାହିଁ ସୁଧ
 ହୁଅ ପଶେ ପାଦପକୋଟରେ ॥
 ତକ ହତେ ମିରମଳ ବାବେ ନିହାରେର ଜଳ
 ହରେ ହକ୍ଷ ସମୌରଣ ଭାରେ ।
 ବୋଧ ହୁଅ ଶଶଧରେ ହାରା ହୋଇସ ସକାତିରେ
 କାନ୍ଦେ ଯେନ ମକଳ ବରେ ॥
 ଚାଙ୍କରେ ଚର ଯତ ରଙ୍ଗରମେ ମାନା ମତ
 ଅକାଶିହେ ମନୋଗାଁ ମୁଖ ।
 ଦିମଳ ମରସୀଜଳେ ଫୁଲ ଶର୍ମିନଳ ଦମେ
 ପୁରୋହିତ ଶୁଣେ ଶିଲିମୁଖ ॥
 ମିଶ୍ରୋଧିତ ହିଜ ମଳ ଧନି କରେ ଶୁମଳ
 ଯହାନଦେ ବସିଯା ଶାର୍ଥୀଙ୍କ ।
 ଅଧି କାଳିଆ କରେ ଛୁର୍ଗ ଛୁର୍ଗ ଆବେ
 ପୁରୁଷୀ ବହିର୍ଦ୍ଦଶେ ଯାଏ ।
 ହଞ୍ଚ ମଧେ ହିଜକୁଳ ତୁଳିତେ ତଳିଲ ଝୁଲ
 ନାଶବଳୀ ଅବେର ଛୁବନ ।

ମୁଖେ ଶ୍ଵର ପାଠ କରେ ଫୁଲ ତୁଳେ ଆଜି ଭଣେ
 ମାତ୍ରୋ ଯବେ ବାରାଯନ ॥
 ଏହି ସେ ଅଭାବ ଶୋଭା ଭାବୁକେର ମଦ୍ମାଲେ ଡିଇ
 ଅଲାଦେ ମାହେତି ଆସି ହାଯ ।
 ଏହାକେ ଉଠି ଗତ ତାହଙ୍କେ ଧୀର ପାଞ୍ଚଟିନ୍ ଶାଟକେ
 ସଟି ଛୁଇ “ଚଲ୍କାଲେ” ହାଁ ॥
 କବା ମୁଖ ମରି ମରି ବନମ ଭ୍ରକଟି କବି
 ମହନ ମୁଦିଯା ମୁଖ କଡ ।
 କିନ୍ତୁ ପରେ ହାଯ ହାଯ ! ଭୁଲେ ଭୁଲେ ଥାବେ ବୈ
 ଶୋଭଦେଶ ଶୁଣ ତୋଗ ବଡ ॥
 ଯାହିଁ ଉଛୁ କରି ଶେଷେ ବାହିର ହଇଯା କୁଣ୍ଡେ
 ବିକଳ ଅନ୍ଦେର ଦେବଭାବ ।
 ଅଭାବର ଆଭା ନାହିଁ ଭାବୁକେ ଦେଖିବେ ପାଠ
 ମନ୍ତ୍ରି ଛୁଥେ ହଁଯ ହାଯ ହାଯ !
 ଅବା କିବା ଭାଗାକଲେ କିମ୍ବା କେଣ କୁଣ୍ଡାଲେ
 ନିମ୍ନା ଭଦ୍ର ପ୍ରଭାତ ସବ୍ୟ ।
 ମୁହଁର ବିହଜ ଯବେ ଲୋହିତ ବାଲାକ୍ କରେ
 ମୁଖେ ହଳ ଏକୁଳ ହନ୍ୟ ॥

ଅଭାବର ଆଭା ହେରି ବିହଜନଚର ।
 ନୀଡେ ବନି ଗୀତ ଗୋଯ ପେଣେ ମୁହଁରମ୍ଭ ॥
 ମୁହଁର ଦଧିକୁଳ କୁଳ କୁଳ ଘର ।

[୮]

କୋକିଳ-ଲମିତ-ତାନେ ମୋହିତ ଅମ୍ବର ॥
 ପ୍ରେରନୀ ମଦମେ ବନୀ ଡାକେ ଶୁଶ୍ରୁ ସବ ।
 ଦୂର ହତେ କାନେ ଆମେ କୁକୁଟେଇ ହେ ॥
 ଶାଖିନୀ ଉପରେ ଡାକେ ବାରମ ଶିଚନ ।
 ଗୁହେତେ କାକାର ଏ ଡିଯା ଦୁଧାକୁ କହ ॥
 କାତ ବୋଲେ ବୁଲେ ଡିଯା କାତ ପୀତ ଗାଁଯ ।
 ମୋହିତ ଅବଶ ତାର ଶ୍ରୀକେତୁ ଛଟ୍ଟିହ ॥
 ହେ ଶୁକ ! ଅବଗେ ତଥ ପୀତ ମନୋହର ।
 ହିଂମେ କି ବିଷ୍ଣୁନଚର ବିହଙ୍ଗନିଳର ॥
 ବାହ୍ୟ କି ବଞ୍ଚିତେ ମଦା ମାନବମଦନେ ।
 ବମନୀ କରିତେ ତୁଟେ ଶୁରସାଶ୍ଵାନନେ ॥
 ମା ତୋମାକେ କରେ ଛେବ ବଳ କି ବା ଫଳ ।
 ତାହାର ଆମୀନ ତବ ଚରଣେ ଶୃଙ୍ଖଳ ॥
 ମନୋଜ ଆମ୍ଭାଯ ମୁଖେ କରଇ ଶୟଳ ।
 ବିହଙ୍ଗ ହୁଲ୍କ-ଭୋଗ କରଇ ତୋଜନ ॥
 ଅଶଂକେ ତୋମାରେ ଗୁହେ ଆମେ ବଡ ଜମ ।
 ଚୁପ ଦିଯା ଅନ୍ଦେ ତବ କରେ କରାର୍ପଣ ॥
 ଶୁନିରା ତୋମାର ବୁଦ୍ଧି ହେଉଳା ଉଜ୍ଜ୍ଵାଳା ।
 ବେଦେହେ ଆମ୍ଭାଦେ ତବ ନୀମ “ଭଜନାମ” ? ॥
 ଏମନ କାମରେ ବଳ ହେଉଛି ଚକ୍ରଶରୀର ।
 *ଏହିକାରେର ଥୁଡ଼ା-

ମୁଖେ କିମ୍ବା ହରଥେ ଆହେ ତୋ ବାର ଅନ୍ତର ?
 ବିଯାଟିଲେ ନିହଞ୍ଚଗଲେ କାହିଁ ଦରଶନ ,
 ସଙ୍କଳେ କି ତବ ଯମ ହୟ ଉଚ୍ଛାନ୍ତିମ ॥
 ଆମି ଭାବି ଯଦା ଯନ ଚକ୍ରଲ ଭୋଗାର ।
 ବାହୁ ଯଦା ବଲେ ବଲେ କରିଟେ ବିହାର ।
 ଗଜକୁଳେ ଧୀକିଟେ ମହ ବାନ୍ଧବ ରହଜନ ।
 ବନଫଳେ କୁମାରଙ୍କଳେ କରିଟେ ବାରଗ ।
 ହେବିଯା ତାମସୀ ଘୋର ନିନେଶେର ଶେଷ ।
 କାନଟକେ କରିଟେ ତକ କୋଟିରେ ପ୍ରଦେଶ ॥
 ଶୁନିଶ୍ଚାହ ବେହି ବୋଲ ଯାତ୍ରେର ମୁଖେ ।
 ଗର୍ଭେ ଏକାଶିତେ ମର ଟିଙ୍ଗାର ଯନ୍ମୁଖେ ॥
 ହେବେ କି ହେବେ କି ତବ ଏବାତ୍ମା ଶକ୍ତି ।
 ହେବେହେ ନିଶ୍ଚଯ ପାଂଥି ତବ “ଦାରୁନାମ” ॥

କି ମୃତ ଶୁଣିଲାମେ ହୋଇଲ ଆମନ ।
 ମୁଣ୍ଡେ ମୃତ ଚଙ୍ଗେ ମୁମ୍ଭାତ୍ତିଗନ ॥
 ପୁଲକିତ ଚିତ୍ତ ଭାବୁ ଏମେ ମଲେ ମଲେ ।
 ନିର୍ମାଣ କରେହେ ତୁହ କିବା କୁକୌଶଲେ ॥
 ବାରେକ ସେ ବାସ ଯତ ଦେଖିଲା ଦେଖିଲା ।
 କି ଛାର ଇହାର କାହେ ଶିଖିପାର ରକ୍ତା ॥
 ଦକ୍ଷେ କି ମନ୍ଦିକା ଯଦା ଏବ୍ଦୀ ଜମନେ ।

[୭]

ଏଥରେ ବିଲାସୀ ସଥା ବିଲାସିତବେଳେ ।
 କରେ କି ଅଲୀକାଶୋଭେ ଜୀବନ ସାଧନ ।
 ଅଲୋଦୁର ହତ ଶ୍ରୀ କରି ଦିସଞ୍ଜନ ॥
 ପ୍ରବେଶ କାମରେ ଭାଜି ବିଚିତ୍ର ଜାନ୍ୟ ।
 ପ୍ରସୂନ ହଟିଲେ କରେ ମୟୁର ମହାୟ ॥
 ସେ ଆଶେ ଛୁପେର ନାରୈ ରମଣୀର ଜୀବ ।
 କି ବଲେ ପରମେ ହେଠେ ମେ ରମ ବିମଳ ॥
 ହେ ମର ! ତାମାର କାହେ ଏନ୍ଦୁ କି ଛାତ
 ବିଜ୍ଞାନପୀତ୍ୟେ ଆହେ ତୁ ଅଧିକାର ।
 ଅନିତା ଆମୋଦ ମୁଖ ଦିଯା ବିସଞ୍ଜନ ।
 ଯତନେ କରନ୍ତି ମେହି ଜୀବେ ଦେଇ ଅଞ୍ଜନ ॥
 ମାଗିର ସତର ବିମେ ଦେଇ କି ରତନେ ।
 ଉଠେ କି ଅମିଯା ତାହେ ମନୁଷ ବିହନେ ॥
 ତାହି ବଲି ଛାଡ଼ ଦର ! ମାନମବିକାର ।
 ଲଭ ଜୀନାମୃତ କରେ ମାରୁ ମଜ ମାର ॥
 ହୀୟ ତବ ବାବହାର ଏକି ବିପତ୍ରୀତ ।
 ଶକ୍ତର ଅର୍ଚାର ଦେଖି ମାନୁର ଶୁହିତ !
 ସମତ ସବୁ ସେଇ ଉପାଞ୍ଜିତେ ଜାନ୍ୟ ।
 ବନ୍ଧୁମା ସାହାକ ହଦେ ମଧ୍ୟହି ପାଇ କହନ୍ତି ॥
 ସେ କରେ ବତନେ ଦେଖେ ଅଞ୍ଜନ ପ୍ରଚାର ।
 ସେ କରେ ସତୁପଦେଶେ ଜୁଲୀତି ସନ୍ଧାର ।

দে করে সত্ত্বে সনে পুণ্যোর সংকলন ।
 যে হবে ওঁগোশ গাঁথে পাপের বিলয় ॥
 পুরুষ রতন সেই ভূবনের সার ।
 অনুভূতি তাঁহার সত্ত্বে সাজে কি তোমার ।
 কি সৌধে তাঁহারে কর বাহু উপহার ।
 কি সৌধে সৌভাগ্য তাঁর হরিতে অংগ
 শুকীর্তি অবগে তাঁর জুলিয়া ছিঃসার ।
 চাক তাঁর সশরাশি অলৌক নিষ্ঠায় ।
 রে শৃঙ্খ হিংসক । হোরে বলি বাসন্তীর ।
 অসার বাসনা তোর ইবে ন । পুস্তির ॥
 সাধু যে কলকী তাই কে করে প্রতাহ ।
 দেশে দেশে নিন্দুকের অপদশ হয় ॥
 সহয়ে ঘুচিবে নিষ্ঠা রবেন্দ্ৰ সন্ধার ।
 বাড়িবে শুণীর ঘৰ হিণুণ প্রতাহ ॥
 দেখ মেঘ হাসি আলি গগমে যথৰ ।
 আছাদে কালিম বর্ণে রবির কিরণ ।
 সমল ভাস্কুল বলকে করে বিশ্বাস ।
 সলিম মীরদাস জগতে প্রকাশ ।
 কালে সেই মেঘ হয় যথৰ অন্তর ।
 বালকে হিণুণ ঝপে লিমেশের কর ॥

[୯]

ଅତେବ କର ମର । ଶୁଭ୍ର ପ୍ରଚାର ।
 ମନ୍ତେର ମଂସର୍ଗେ କର ଛେବେର ମଂହାର ॥
 ମାସୁର ଦୁନୀତି ମଦା କର ହେ ପାଲନ ।
 କଳୁଥ ବିନାଶ କର ବ୍ୟାସନ ବର୍ଜନ ॥
 ମୟତନେ କର ମଦା ବିଦା । ଉପାର୍ଜନ ।
 ମରମେ ମହେଶ କୌର୍ତ୍ତି କରହେ କୌର୍ତ୍ତନ ॥

—*—

ବାନ୍ଧଭୀତେ ଏକି ଶୋଭା କରି ବିଲୋକନ ।
 କୃତିତ ପ୍ରଜ୍ଞବ ମାତ୍ରେ କୁମୁଦକାନନ୍ଦ ॥
 କୁଟେହେ ଘାସଭୀ ଯୁଧି ଶଲ୍ଲିକା । ଶୁଣାତି ।
 ଶୋଭିତ ଗୋଦାର ମଳ ଅପରାପ ଭାତି ॥
 କିବା ବିକଶିତ ଭବା କୁମନ ନିଚର ।
 ଦର୍ଶନେ ଶାତ୍ରେର ହୟ ଭକ୍ତିର ଉଦୟ ॥
 ମର୍କୋପରି ଶୋଭେ ମନୋହର ବେଶଧରି ।
 ଶୁନ୍ମ-କୃଷ୍ଣଦେଖରୀ ଗୋଲାପ ଶୁଭ୍ରତୀ ॥
 ଅଲଜ ଭଗିନୀ ପ୍ରାୟ ଦେଖତାର କାଯ ।
 ବେତ୍ତିତ କଟକଙ୍ଗଲେ ହାଯ ହାଯ ହାଯ ।
 ଶୋଭେ ହେଲ ରମ୍ଯ ରମ୍ପେ କୁମୁଦ ସରଳ ।
 ଉଜଲେ ମରନ ଜାହେ ଶିଶିବେର ଅଳ ଯ ।
 ରତ୍ନକ ବିହାର ବିଦ୍ୟାମାର୍କ କିରଥେ ।
 ଧର୍ଚିତ ଏରାଲ ଅଧା ମୌତିକ ଭୁବନେ ।

তাহে অতি পরিমল পুঁপ গকসহ ।
 মন্দ মন্দ ভাবে সদা বহে গম্ভবহ ॥
 উড়ুড়ীন অক্ষিকা করে শুরু সঞ্চার ।
 নানাদিয়া করে জলি প্রস্তুমে বিহার ॥
 দেখছে ভানুক ধরি বেশ মনোহর ।
 তুবিছে প্রকৃতি মূর ইঙ্গরেনিকর ॥
 ঘোহিল নয়ন তার কুলের শোভায় ।
 শুমাদে ত্রয় মাছি আবগ জুড়ায় ॥
 বহিছে মৌরভুষ মনুর পদম ।
 ত্বক নাসা উভয় করিয়া বিমোহন ॥
 ভাবান্তব ইল মতি হেরে আচম্বিত ।
 উড়ে জই প্রজাপতি গর্বের মহিত ॥
 ভাতীব চঞ্চল গতি কভু ছির ময় ।
 দপ্তির অভাব বল শান্ত কোথা হয় ॥
 কিম্বতে পতঙ্গ বসে ঝুম্বু উপত্তে ।
 তুচ্ছ জানে পুন দেখ বার পুলান্তরে ।
 হেন বুলি হেরে মগ অঙ্গ কদাকার ।
 অচুরণ দেখে করে গর্বিতা প্রচার ॥
 হেপতঙ্গ ! বল কেম এতোব তোমার ।
 সাজে কি হে মৌর কাহে হেন অহঙ্কার ॥
 বটে চাকপকে তব চৌকা কলেবর ।

বটে পুল্পরম তুমি ভুঁঁ মিরসুর ।
 কিন্তু তব পুর্ব কথা পড়ে কি শুন !
 “পলু পোক” ? নাবে খ্যাত আহিলা ষথন ॥
 ঘৃণার হেরিয়া তব কদর্য আকার ।
 হইত কদহাকার অঙ্গ সরাকার ॥
 খ্যাকার-অমুক মানে ছিল তব বাস
 নাসায় কর নি কতুগীবেশ সুবাস ।
 তোমার ঈশ্বরের কান অস্থল্য ষেমন ।
 আমি তখা ইহলোকে অপ্রিয়দর্শন ॥
 পাণি ষদি মোহ গুটি কুরিতে ছেমন ।
 কৌরবের উষাজলে মাইই দহন ॥
 কেপতঙ্গ ! রমাবেশ করিয়া ধারণ ।
 মিত্য সুখধামে তবে করিব গান ॥
 খচিত অমূল্য রত্নে সুবর্ণ পার্থীয় ।
 তুবিবে আমার কান অতুল শৌভার ॥
 দেখহে অমিত্তা তব প্রসূবনিচয় ।
 বৃজনীতে শুটে হয় দিবসেতে লয় ।
 সেনথ হস্তসুরনে মিত্য পুল্পণম ।
 অপূর্ব হটায় করে মাসসূক্ষম ।
 কতবা উজ্জ্বল এই রমিল কিরণ
 করহে মে করে তুমি সুই বিজয় ।

କୋଟି କୋଟି ଶର୍ଯ୍ୟ ଆହେ ପ୍ରଦୀପ ତଥାର ।
 କେମନେ ଲକ୍ଷ ଲେଖମୌ ବର୍ଣ୍ଣବେଳ ତାର ॥
 ହାଯ ରେ ଭାଙ୍ଗର ଭବେ ଭାଗସୀତେ ଜୟ ।
 ନିତ୍ୟଧୀନେ ରବିକୁଳ ଅଞ୍ଚ ନାହିଁଯ ॥
 ଆର ତାହେ ଶୁଣୀତଳ ନିର୍ମଳ କୀରଣ ।
 ନା ପୋଡ଼େ ଶରୀର ନାହିଁ କାଳମେ ମରନ ॥
 ଏଇ ବେ ବସ୍ତୁ ନାନା ସୁର୍ଖେର ନିଧାନ ।
 ଡିରହାୟୀ ନହେ ଶ୍ରୀମୁ ହୟ ଅନ୍ତର୍କାଳୀନ ॥
 ମେ ମୁଖ୍ୟ ସମନେ ନିତା ମନୋଜ ଶୋଭାଯ ।
 ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଝତୁରାୟ ବିବାଜେ ସଦାଯ ।
 ନା କରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ତଥା ଶରୀର ଦହନ ।
 ଆଶାଚେର ବାରି ତଥା ନା କରେ ବର୍ଷଣ ।
 ମାଦେର ହିନ୍ଦିନି ତଥା ନାହିକ ଅକାଶ ।
 କଭୁ ଈବଳୁଟେର ଶୋଭା ନାହିଁ ହୁହ ହୁହ ।
 ସର୍ବଦି ଦର୍ଶିଣୀନିଲ ଶୁଭମୁଖ ଘରେ ।
 କହେ ବିଜୁ ପ୍ରେମ କଥା ଅବଶ ବିବାହେ ।
 ହେଲ ରମ୍ୟ ଛାନେ ଆଦି କରିବ ବିହାର ।
 କି ଛାର ଆମଦଳେ ଏକ “ଦେକାଗ୍ରେ” ତୋଥାର ॥
 କିନ୍ତୁ ସଦି ମେ ଦେଇବେଳା ପାଇ ମୌଜନ ।
 ନାହିଁ ପାରି ଦୋଇ କାଳ କରିବେ ହେଲ ।
 ତବେ ଶକ୍ତିମାନ ତୁମି ଆଦିର ଅନ୍ଧାର ।

[୧୬]

ତୁମি ଅଛେତମ ବଟ ଆଖି ମରାଥିଲା ।

ତକ ପାଇଁ ଯାଏ ଆହା କି ଯଦୋରଙ୍ଗୁ ।
 ଲୁତାତଳ ଆଲେ କରେ ଆଁଧି ଆକର୍ଷଣ ॥
 ଉର୍ମାଭ ଶିକାର ଜାତେର ଅଭ୍ୟାଶାଯ ॥
 ସେବେହେ ଆକେର ଯାଏ ଶାନ୍ତିଲେର ଆସ ॥
 ହଠାତ୍ ପତଙ୍ଗ ତାହେ ହଇଲେ ପତମ ॥
 ଧେରେ ଗିରେ କରେ ତାରେ ଅମଳି ତୋଜନ ।
 ବୁଲେହେ ଚିକଣ ଆଲ କିବା ସକ ଡୋରେ ।
 ଧନାରେ ଯାଂସାଦ କୀଟ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୋବେ ।
 ବଳ ମୋରେ ତୁମି ମାକି କୀଟେର ଅଧାନ ।
 ଶିଥାଯେହ ମିଥାଦେହେ କୁଣ୍ଡେର ମକାନ ॥
 ହାତ ହାତ ! ଦେଖେ ତୋର ମିଠୁରାଚରଣ ।
 ଗୀତ ଶୂଳ କରେ ଦେଇ ମିଠୁରା କାମନ ॥
 ମାଂଦେ ହୟ କିରାତେର ଉଦୟ ପୂରଣ ।
 ପାତ୍ରେ “ପିଞ୍ଜ” କୁରକଣୀର କେଶେର ତୁଳଣ ॥
 କୋରେହେ ଯେ ତୁରେ ଈଶ ଦତ୍ତାର ଆଖାର ।
 ହାତ ତାର ତର ତୁଳ୍ୟ ଅମଳା ଆଚାର ।
 ଅଳଭି ଈତିତେ କୁର ତୋରୀର ମାନନ ।
 ତେ ବିନାଟେ ପାଖୀ ହୋଇ ଲୋକଗରମଣ ॥
 ଯେ ମାତ୍ରାନ୍ତିରିଲବୁ ! କର ମନୁଷୀନ ।
 ହାତେକ ବିଜ୍ଞାନ-ଶେଷ , କହେ କୈନ୍ଦ୍ରିଲବୁ ।

କୁରୁକୁ କାଳ-କଣ୍ଠାନ୍ତ ବାହେର ଆକାଶ ।
 ମଂ ସଙ୍ଗରେ ମୋହେର କାଳ କରେଛେ ବିଜୀବ ॥
 ହଡ଼ାରେ ଭାବାର ଯାବେ କମମିକଟ ।
 ଅଲୋଚିତ କରେ ମନୀ ତୋମାର ଅନ୍ତର ॥
 ଦେଖ ତାହେ ଶୁଖ କାହେସ ପଡ଼ିଯାଇଛେ କତ ।
 ଖେତିକ ଗୌରାଙ୍ଗ କାଳ ପାଥି ନାମା ମତ ॥
 ଆମୋଦେ ଓହୋଦେ ତାଙ୍ଗା କରିଛେ ବିହାର ।
 ଜାମେଲା ସେ ଶୁଦ୍ଧାମିଳୁ ଗରୁଳ ଆଷାର ।
 ଫୁତ୍ତାନ୍ତ କରିବେ ଥବେ ଆମ ଆକର୍ଷଣ ।
 ମିଶ୍ର ଦେ ଫାଦେ ତାଙ୍ଗା ହଇବେ ବନ୍ଧନ ।
 କେଞ୍ଚନିବେ ତାହାରେର ଶବ୍ଦ ହାହାକାର ।
 ଶବ୍ଦ ହାଦରେ ମାହି କକଗା ସନ୍ଧାର ॥
 ତାଇ ବଲି ଆମୋଡ଼ମେ ଭୁଲମ୍ଭାରେ କର ।
 ଆଗେଶ-ତ୍ରେମ-ଉଦ୍ମାନେ କରରେ ଗରନ ।
 ଆହେ ତାହେ ଆମକଥା ପାଦଥ ମକଳ ।
 କଲେ ତାହେ ନିତିଚ ନିତା ଚତୁର୍ବିଂଶ କଳ ।
 କରୁଛ ମେ ନିତାବନ୍ଦେ ଆମକଳ ବିହାର ।
 ବାସମା ପୁରିରେ କଳ ମୁହାର ଆହାର ।
 ଆଗେଶକା ତଥ ମୁହାର କରିଲା କୀର୍ତ୍ତନ ।
 ମୋହିତ କରିଲେ ମେହି ନିତିଚ କଳନ୍ତି ।
 କରେ ଆମ କି ନାହିଁଏ କାହାରେ ତୋମାର ।

[১৫]

নাহি মে ক্ষণিকবলে অধিকাহ তাৰ ॥
 যদি চিনু এইসব প্ৰকৃতি সমৰে ।
 ইটাং তপমোদয় হইল গগমে ॥

—●●●—

একাবলী ।

মধ্যাহ্নে এদেশ কি বেশ ধৰে ।
 অপৰপা জন-মানস হৰে ॥
 উচ্চি লগণে প্ৰথৰ রবি ।
 পৰিপূর্ণতাৰ্থী উজ্জ্বল ছবি ॥
 তাঁপৰি আত্মে বিহুল সব ।
 বসে আছে ডালে হয়ে মৌৰৰ ॥
 বিবৰ হক্কতে ঝুঞ্চ গুণ ।
 শুবক্র গমনে কঠো জৰণ ॥
 হাঁটাৰ পুহুৱে প্ৰামল সবে ।
 সুন কৰে রঞ্জে মান উৎসবে ॥
 কেহৰা সাঁতাৰে সমিল প্ৰসূ ।
 কেহ গুৰুবলে ডোবে ভিতৰে ॥

—●●●—

আই ঝুলহালা চলিয়া দার ।
 দেখিতে কিশোড়া কৰকি হৰে ।
 কহুই পৰ্যাপ্ত গীতা কুলহ ।

ଚଲେ ବାଡ଼ାକୀର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷିଣକର ।
 ଶୋଭଟୀ ଟୋଲିଯା ହଙ୍ଗାତ ମଧ୍ୟ ।
 କରେ ଝୁଲୁ କବି ତ୍ରିଭୁବେ ଉତ୍ତମ ।
 ଅଭୀବେର ଶୋଭା ମୁଖେ ହେରିଯା ।
 ପୂର୍ବଦିକେ ଆଖି ସାଇ ଚଲିଯା ।
 ଦେଖିଲୁ ତୋଜନ କରିଯା କେହ ।
 ମୁଖ ଘାସ ଚାଲି ଶବ୍ଦାୟ ଦେହ ।
 କେହବା ଆନନ୍ଦେ ଥାଇଛେ ପାନ ।
 କେହ ହକ୍କାଧରି ଥାରିଲେ ଟାନ ।
 କେହ ବଳେ କାର ଦେଖିଲୁ ମୁଖ ।
 ଅନ୍ୟ ତୋଜନେତେ ନା ପେନ୍ଦୁ ମୁଖ ।
 ଶୁଣିଯା ଏବତ ଲୋକର ଭାବ ।
 ଚଲିଲୁ ଆନନ୍ଦେ ତୁଲିଯା ହାନ ।
 ବାଇତେ ଯାଇଥେ ହାଟେର କାହେ ।
 ଯୋହିଲ ମନ୍ଦମ ବୁଟେର ଗାହେ ।

ହାରର ବଟେର ଗାହ କିରା ଘନୋହର !
 ଡକ୍ଟର ବର୍ଜ ଶାଖେ ମୁଣୋତିତ ମୁହର !
 କତଜନ ଭାବାର କୁଣ୍ଡଳ ହାତାହାର !
 ଆତପେ ଆପିତ ହରେ ଶରୀର ଶୁଭାର !
 ବିଜାତିତ ତକତଳ ଆହାର ମୁହର !

[୧୭]

ଆମନେର କଜି କରେ ଶିଳ୍ପିକା ॥
 ହେରିଯା ହୁକେର ଶୋଭା ହରିଯ ଅନ୍ତରେ ।
 ସମ୍ମତ ଛାଗୀର ଦେଇୟ ଶିଳ୍ପର ଉପରେ ॥
 ଦେଖିଲୁ ବିହଙ୍ଗ କତ ଶମ୍ଭିର ଶାଖାଯ ।
 ପାନୁମନ ବନେ ସବୀ ଗତିଦଶାଳା ॥
 କେହ ଥାର ଫଳ କେହ ଫେଲାଯ ଚୁମ୍ବେତେ ।
 ରଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ ତୁଳି ଥଣ୍ଡ କଲେର ଝଲେତେ ॥
 କୋମ କୋମ ପାଥୀ ଫଳ କରିଯା ତୋଳନ ।
 ସମୁଦ୍ର ମିଳାନେତେ ଜୁଡାଯ ଅବଶ ॥
 ବଢ଼ିତେହେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ସମୀରଣ କାହା ।
 ପରଶେ ଶରସ କରେ ଅଭାପିତ ତାର ॥
 ହେଲ ବୁଦ୍ଧି ଆବା ମନ ଉପର ଜୁମ୍ବାଯ ।
 ଲୁକାରେ ରଯେଛେ କିମ ବଟେର ତମ୍ଭାଯ ।
 ଏମନ ଶୁଷ୍ଠଲେ ହାର ଅନ୍ତରେ କୌହାର ।
 ନାହି ହ୍ୟ ଈଶ-ପ୍ରେସ ଭଜିଥ ମଞ୍ଚାରୀ
 ଏକ ଅପରଳ ଭାବେ ଯମ୍ବହଳ ଘନ ।
 ଭାବେ ବୁଦ୍ଧି ଦେଖିଲାଯ ଜୀବିଯା ଅପର ॥
 ମନ୍ମୁଖେ ଅନ୍ତି ଶୋଭା ମା ହେରି ମନେ ।
 ବିହରେ ଶୀତାବନୀ ମାପଣେ ଅବଶେ ॥
 କରିଲାଯ ବେଳ ମନୋରଥେ ଆମୋହଣ ।
 କମଳା ପୂଜେତୁ କରିବ କରିଲ ଆମନ ।

। କି ଛାର ଲୈଷମ୍ ନାଥ ତେମିର ଘୋଟିକ ।
 କି ବା ଛାର ଈତାରେ ବାଞ୍ଚୀଯ ଶଳଟ ॥
 ଜିନିଯା ଆମୋକ-ଗାଡ଼ି ଘରେର ପମମ ।
 ମୁହଁର୍ଜେ କରିଲୁ କତ ଦେଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତିନ ॥
 ଅଚଳେ ସେ ହୀମ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେଛି ମନ୍ଦିର ।
 ପ୍ରଥମେ ମେ ସବ ଦେଖେ କରିଲୁ ଭାବନ ॥
 ତାଙ୍କୀଯ ଦୌଳବ ପାରିତିତଜନ ମନେ ।
 ଆମାଗ କରିଲୁ କତ ଫୁଲକିତ ମନେ ॥
 ପରେ ଯେ ଦେଶର ଦ୍ୱାର ବ୍ୟାପିଲୁଛି କାହେ ।
 ଉତ୍ତିଲ ବାନ୍ଦରଥ ମେହି ମବ ହୀମେ ॥
 ଦେଖି କତ ଦେଖେ କତ ଶୋଭା ମନୋଦର ।
 ବଲିତେ ମୁଦୀମ ହାବ ଅନ୍ତୁ କରେଦର ॥
 ଜାତଏବ ମବ ଭାବ କରିଯା ବାଞ୍ଚିଲୁ ॥
 କଥର୍ଥିତ ଶୋଭା ହେଠୋ କରିବ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ବାକୀତେ ଉତ୍ତରେ ଏକି ଦେଖି କ୍ରୟକର ।
 ହିମାଚଳ ନାମେ ଏକ ପ୍ରକାଶ କୁଦର ॥
 ସମ୍ମାନେ ଆଚଳ ରୁାଜେ କରିଯା ଅବ୍ୟାମ ।
 ଛଡ଼ିଲାଯ ତାହେ ଅତି ଜୀବଦରେ ଲାଦିମ ॥
 ଦେଖି ତଥା ଶୋଭକ କାନ୍ଦାବିଧି ତକାମ ।
 ଶାବଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାରି କରୁଥାକନ୍ତୁ ॥
 ଚିତ୍ରିତ ରୁଦ୍ରକାମ କୁଦମ ମିକର ॥

[୧୯]

ରହେଛେ ଅଚଳ ତାବେ ଅଚଳ ଉପର ॥
 କୌଣସି ହିଁ ଥର ଥର ଶୁଦ୍ଧ ମିଥନାମ ।
 ଜଳାପାତେର ତାହେ ଭୀମ ମିଥନ ॥
 କୋଥାଯ ଶାର୍କ୍ଷୁମ କରେ ଗତୀର ଗର୍ଜନ ।
 କୋଥାଯ କୁରତ ବେଗେ କରେ ପଲାୟନ ॥
 କୋଥାଯ ମହିବ ରଞ୍ଜେ ଶିର ମୋଯାଇଲା ।
 ବିଦରେ ଦେକର ଅଜ୍ଞ ବିରାଗେ ତାତ୍ତ୍ଵିଯ ।
 କେଥାମ ଜଡ଼ାଯେ ଶୁଣେ ଅଗନ୍ତ ଧାରଣ ।
 ତାତ୍ତ୍ଵିଯ ଶାଖିନୀ ଅତ୍ର କରିଛେ ଭକ୍ଷଣ
 କୋଥାର ପର୍ବତବାସୀ ଅମତ୍ୟ ମିକଳ ।
 ଶିକାର କରିଛେ ବନେ ପଣ ନିରଜନ ॥
 କର୍ମ୍ୟ ଅପକ୍ଷ ଗ୍ରାଂସ ମୁଖେ ତାରା ଥାର
 ପୁଁଜ ବଲେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ ହାର ।
 ଭୁବନେର ପ୍ରିୟ ନାହେ ମାହି ରନ୍ଧା ବାସ ।
 କୁଟିରେ ଅମତ୍ୟ ଦମ କରିଛେ ମିବାସ ॥
 ତଥାପି ଜିଜାମିଲେ ଦମ କରେ କଯ
 “ସମ୍ମାନୀ ଆମାର କାହେ କୋନ୍ତେ ବେଟୀ ହୁଏ
 ହେଲେ ବୁଝି ଏକାତେ ମାହି ଆମ ଛୁଟି ।
 କରେହେ ଏକାତେ ଲବେ ଅମତ୍ୟରେ ଦୁର୍ବୀ ।
 ଆହେ ତଥା କୁଟିଲେ କୁଟିଲେ ଅଭୀର ଉନ୍ନର ।
 ପାଇସ ଗଢ଼କ ହୋଇଯ କାହିଁନି ଆକର୍ଷଣ

আর গোধি অপরপ পর্মত উপরে ।
 শুন্ধি বোশি ছন খন্ত সন্ত বিহুরে ॥
 কোথায় গ্রাথসত্ত্ব মিদায়ের কর । ◎
 চড় চড় রবে কাটে গায়ি-কঙেবু ॥
 কোথায় বসন্ত করে ময়ম মাহিত ।
 শুচাক কুসুমালে ইয়ে শুশোভিত ॥
 নিশদ শুনদ কোবা কুঞ্জল প্রদানে ।
 কোব্যে বিহুগণে মোহিতা শুণাণে ॥
 কোথার বন্ধা ঝন্ত বার বার ঘরে ।
 তলে পতিপূর্ণ করে সরসী নিকনে ।
 তাহে কঞ্জোলিনী কুলে রঞ্জেতে সদত ।
 কল কজ মাইব অল হৃতেহে নির্গত ॥
 কোথায় হেমন্ত রসা শিশিরের অলে ।
 সাজায মেকু অঙ্গ কুকুত্তার ফলে ॥
 সর্ব উক্ষে অবতেমী-শেষেরমিচর ।
 ধৰল তুষারে সন্ধা আজুন্দিত হৰ ॥
 শুন্ধমেত শোভা হীর লাহিক ত্তথায় ।
 মাহি শোভে পিণ্ডি-শিয় পারেপালত্তায় ॥
 সর্বদা রবির কুই উকলে তাহাতে ।
 শোভে শূল পত ইত্তেজুর শোভাতে ॥
 হেন কলপনুর এক উকল ত্তেখেরে ।

[୨୧]

ଚଢ଼ିଲାମ ସେଇ ଆଖି ହରିବ ଅନ୍ତରେ ॥
 ପରତଳେ ମେଘ କରେ ଗଭୀର ଗଞ୍ଜମ ।
 ଚମକେ ବିଜଲି ବୁଝମିଦୀନେ ଭୀବଳ ॥
 ଚାଇ ଚାରି ପାଶେ ଭରେ କଟ୍ଟକିତ କାହିଁ ।
 ସମ୍ମର୍ଥେ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଶୋଭେ ବିଚିତ୍ର ଶୋଭାର ॥
 ଲେଖିତ ଏଦେଶ ତୁଙ୍ଗ-ଶୁଙ୍ଗ-ଗିରିଗଣେ ।
 ହୃଗ ସେମେ ହୃଗ ପ୍ରାକାର ବେଷ୍ଟିଲେ ॥
 ତାର ଅଭ୍ୟାସରେ ଶୋଭା ଅତି ସମୋହର ।
 ନିର୍ମଳ ସଲିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କତ ସରୋବର ॥
 ମାଦ୍ରାସ-ମର୍ଦ୍ଦୀ ଜାଇ କରେ ବାଲମଳ ।
 ପ୍ରକ୍ଷୁପ୍ତ ଟିକ୍ତ ତାହେ ଅର୍ପ ସୁରଭୀ କମଳ ॥
 ଶୋହେ ଅନ୍ତିମ ଅମାତ୍ରକ ସୁରମ୍ବୟ ଶୋଭାର ।
 ରଜତ ଅନ୍ଧରୀ ପ୍ରାୟ ପଡ଼େହେ ଧରାଇ ॥
 ଆହେ ଏହି ସେଶେ କତ ଘରି କୁଣିମ ।
 ଦୌଡ଼ିହେ କଞ୍ଚକୀରେ ଆହ ଆଶ୍ରାମ ।
 ଚାମର ହୃଦାକୀରେ ଆହ ଆଶ୍ରାମ ।
 ଲୀରକେଳ ଲୀରକ ଜାଇ କଟିହେ ଭୟନୀର
 ଉତ୍ତର ଧରିବ ହର ଶୋଭା ଆଶ୍ରାମ ।
 କେହ ଲେଖେ କେହ କେଶେ କରେ ତିଶକାଳ ।
 ମିର୍ମିତ ଚାମର କୀର୍ତ୍ତି ହୃଦୟର ଲାଲୁଲେ ।
 କାଶଧିର ଲାଲ କାଶ ହୃଦୟର ଛାତେ ।

.. ଅକଞ୍ଚାଂ ହେତେ ଆସି ଯାନିଲ ଦିଶୁର ।
 .. ଶୋଭେ ଶୃଜବର ଶିତେ ଆଶ୍ରୁତ ଅନିଲ ॥
 ଧରି ମୁହେର ବାଚ୍ଚ ଜୁଟେର ଆକାଶ ।
 ଉଠେ କରେ ମର୍ଦ୍ଦିଷେ ମୁଗଳି ବିଜୀର ॥
 ପୁରୋଧିତେ ଶକ୍ତ ପାଠ କରେ ଉଈଚୁଃଶ୍ଵର ।
 ଦୀଙ୍ଗାଯେ ମେବକ ହଳ ଘୋଷ କରି କରେ ॥
 ଆହେ ରାଜଗଣ ଭାବେ ମଧ୍ୟେ ଉପହାର ।
 ଶିର ମଗି ଭକ୍ତିଭାବେ କରେ ଲମ୍ବାର ॥
 ହେ କଳ୍ପରେ । ଏହି କୋଳ ମେବର୍କିର ଘର ?
 “ଲାଗାର” ମନ୍ଦିର ସିଦ୍ଧି ତିର୍ଯ୍ୟତ ଜୀଶର ॥
 ହିନ୍ଦୁରା ମୃଖ୍ୟର ଦେବ ଦେବୀ ପୁଣ୍ୟକରେ ।
 ଏହିଥିର ଓକ୍ତି ମଧ୍ୟେ ପୁଜା କରେ ମରେ ॥
 ବିଂଶତି ବର୍ଷିର ଏକ ଯୁବକ କୁନ୍ଦର ।
 ସ୍ପନ୍ଦିତୀର ହୟେଆହେ ଜୁଟେର ଉପତ୍ତି ।
 କଟଣ କଥେ ମେବକେର ପୁରୋଧିତେ ଆଶ ।
 ହତ ଭୁଲେ ଅମାତ୍ରା କରେ ମେଲିକାଶ ॥
 ଏହି ସେ ଉପରୁମର ପୁରୁଷୀର କଳ ।
 ମୁଖେ କି ଇହାର ମୂର ମିଳ ହୁଯ ପଢ଼ିଲା ।
 ବାହୁକୋ ହେତେ ଅଜ ବିର୍ଦ୍ଦିର ଇହାର ।
 ଅଚିରେ କରିଲେ କରା କରେ ଅଧିକାର ।
 ପୁରୋଧିତେ କରେ କାଳ । ମର୍ଦ୍ଦ ହେତୁମର୍ଦ୍ଦ

[୩୩]

ତକ୍ତି ତାବେ ପୂର୍ବେ କାହିଁ ମେହେହେ ଚରଣ ।
ଅରମି ଶୁଦ୍ଧ ଏକେ ଲିଖାଯେ ଥିଲେ ।
ଆମରେ ବନ୍ଦାୟ ମେହି କୈଶିକ ଜୀମଟମ ।
ଏତେବେ ମୋକେତ ଆପିତ୍ତ ମାତ୍ର ସହାର ।
ଅମର ଭାବିଯା କାହେ ଆମେ ଉପହାର ।
ଏତ ଦେଖେ ତାହାରେ ମାଛିଟେ ବିଶାଳ ।
ଥମ୍ଭ କୁମରକାର କୋରେ ମାଦାମ ଜୀବାମ ।

—ପଢ଼ିଗଠିତ—

ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ହଞ୍ଚେ ପୁରୁଷ ଶୋଭିତ ।
ଏକାଶିଲା ଜୀମ କୌରବେଣୀର ସହିତ ।
ବିଶେଷ ଶୋଭିତେ ତୁଙ୍କ ପାତୀର ବେଳେ ।
ଭୁବେ ଦୟା କାହିଁକାମ ରମଣୀ ଜୟନେ ।
ନାହିଁ ତଥା ପରେ ପୂର୍ବ ମରମୌଳିକର ।
ନାହିକ ତୁମାରା କୃତ ଧରନ ଶେଷର ।
ଏହାର କୃଷଣ ତାର ସର କିବାଖଣ ।
ଶାମର ଶାମର ଥଟମେ ଶୋଭିତେ ରିକ୍ତ ।
ଜନାଧାର “ମରହାମେ “ଜୀପାତାନ୍ତ” ଥିଲା ।
ମହୋର ରମନା ମନୀ ତୋରେ ମାତ୍ର ହେଲା ।
ବୃତ ପରିଜ୍ଞାନେ ମର ମରାର ତେବାର ।
କରେ ମାଦାମକ କୁଳ ଶିଟିପରେ ଏହାର ।
ବାନିକାର ଅଜୀବ ମନୀ କୀଙ୍କର ଓଦେଖ ।

কুন্দাচ করিছে বেহ, সকল ধৰেশ !
 “কন্তুসম্” অকাশিয়া মিতা ধৰ্ম সার !
 বিশেষ করেছে দেশে সহস্র প্রচার ॥
 এমন সুদেশ মাঝে কুন্দাচার হ্যায় !
 সুসুসুম কীট শূন্য মিলে কিকোথার ।
 অবশ্য আতারণা চীনের অভাব ।
 গর্বিতা ধরেছে তাহে অপর্ণ ভাব ।
 বাহাবা বাহাবা কিবা ইপের কাপনা !
 লাবণ্য সঞ্চয়ে নারী ডোগে কি ধাতনা ।
 শিশু পদ জননীর দেখে হাসি পাও ।
 অঁটা সহা কসা তাবে কাটের জুতার ॥

—@—

বাবে কোন রাজা অই ধরেছে সুবেশ ।
 কোরানমজাবদী ববলের দেশ ।
 বিশুদ্ধিত কেতজ আক্ষা মজিকাম ।
 বেদানা কথলী লাল রহ্য বাগিচার ।
 যন্মেছের মৌলাপের পরিষল সুাখ ।
 মোহিত করিছে সহা দর্শকের ঝাখ ।
 ক্রতৃগামী তুরস্ক চতৰ বিক্রম ।
 হেবারবে কুপবর কুধা উপর ॥
 কলোচ্ছিত মাবে সেশ বিদ্যু প্রকাশ ।

[୨୯]

ଅଧିକ ପ୍ରକୃତିଙ୍କ ଡାକ ଅଳକାରେ ।
 ମେମର ଦର୍ଶମ ହେଲେ ହୁଏ ଛା ଆସି ।
 "ଇକେତ" "କବ ଦୁଇ" "ଜୀବି" ମୁକଦି ମିଳି ।
 ସତ କେବ ପୂର୍ବ ଦେଖ ନାହିଁ ହୋଇ ଦୁଇଲେ ।
 ପ୍ରକୃତିଙ୍କ ହେଲେ ଆହୁ କବିତାର ରୁଦେ ।
 ହେବ ମା ହେବ ନା ମୁଖୀ ଆସିବ କୁଳମ ।
 ଥିଲେବ ପୌଦବେ ବଳ ମୁଖୀ କେବା ହସ ?
 ମୁକୁତିଙ୍କ ମଶକେର ଗୁଣ ଗୁଣ କର ।
 ତୋବେ ବଟେ ମାନବେର ଅବଶ ବିବର ।
 ଅରଣ ହଇଲେ ତୌତ୍ର ଦଃଖନ ଭାହାର ।
 ବିଷ ଭୁଲା ନାଗେ ମେହେ ନବୁଜ ବାକୀର ।
 ହାଯ ମତ ଓଦେଶେର ଛରାଜ୍ଞ ଛରାଜ୍ଞ ।
 ଅବଳ ତରଫକୁପେ କରେ ଆକ୍ରମଣ ।
 ବିନାଶିଲ ଭାବିତେର ଶୁଚାର ଶୁବେଶ ।
 ରାଧିନ ମ, ହୀନ ତାର ମୁକୀର୍ତ୍ତିର ମେଶ ।
 କେଟେ ଆଦୀମତୀ-ପ୍ରିୟ-ବହୁଜ୍ଞ-ମୁଖେ ।
 ପୁହିଲ ଶୀଘର କେହ କବିର ପ୍ରାବଲେ ।
 ଲୁଟିଲ ଭାଗାରେ ଯତ ଆହିଲ କାଳିମ ।
 ମନ୍ଦିରି ବାତିତାର ହୋଗେହ ମଙ୍ଗାର ।
 ସବମେହି "ଫୁଟେ" ହଲ ତୌରତେ ପ୍ରିଚାର ।

• किर आधि ! काव आहि ओदेश दर्शने ,
लेखनी भूषित इय उत्तार वर्णने ॥

—००—

• एक दूर दक्षिण देश महिला राय ;
विवाह भावत झैर्न देउलेत आय ॥
कोणार ताहार सेही शोड़ि अपकंप ।
हेय वाहा उथलित भाव-रस कूप ॥
कोथ, सेही कवितार वरग अलित ।
• विचित्र अल्प याहे आहिल चित्रित ।
हाय एव देखे तार विलम नदू ।
सत्तापे ना मज्ज इस काहार जीवन ?
आधीन अशेव वाट याहीकहण ।
अज्ञान-शिकडे करू सौध विशारण ॥
भुवन आशोरके आर गहे उत्तासित ।
कुबन उत्ती आले आहे आम्हादित ॥
हिंसा केव विलावास भूतक सकल ।
गर्जिया घसितर अना उत्तरे भरल ॥
हिम डाळे गडायली येवी अतिथित ।
वयस गुडापे दाव रस अवरित ॥
उत्तर विलास लेव योग्याह विलास ॥
आप्ति दृष्टिपक्ष उत्तर गोवालास ॥

বটে মোবাজ্জুল কৰিছে যতন ।
 উক্তাবিতে কালমুখে পৰিষ ভৱন ।
 কিছ চাই তোমাদের সহায়ত এল
 আদেব বীর্তি তোমাদের প্রয়োগ ন
 আজ কণ ফিলামন্ত্র যাওবিশেষে ।
 সামাজি মিষ্টান্ত কাল নিষ্ঠ। হিংসা প্রচন ।
 এক ধৰ্ম সহকারে করিঃ। যতন ।
 কা গুরুর মেই অভিযা স্থাপন ॥
 নবাচীর গত প্রায় সনাত্নোগত ।
 সঙ্গিনীস মনে দ্যাখান করে দুধ বৰ্ত ॥
 এ জ্ঞানথত্ত্ব গাপাইতে, পশ্চ কুসংস্কৃতে ।
 শৰ্মহ দেবৌব মন শাস্ত্র উপহারে ॥
 পেসর কষ্টয়া দেবৌ নিবে সব দান ।
 চুলোকে বাঁচিবে তথে অমন্ত্র সমান ॥

যম আছি ভারতেব ছুর্তান। দর্শনে ।
 হঠাৎ অপূর্ব বহু পশিন আবণে ॥
 চৰকিয়া যমোরু জাহ হায় হায় । .
 উপনীত পুনৰাবৰ্ত্তন উলাব । .
 কোথার দুবীক দেই একাত্তি ছুর । .
 কোথার বরাবে কাকা উত্ত শেখন । .

କୋଥାର ଲୌହର ଶୁଦ୍ଧ ମୁଖିପ ଏକାଶ ।
କୋଥାର ବଦମର ରମ; ଝାଟକର ଲିବାସ ।
କୋଥାର ଡିର୍ଘତ ଦେଶେ ଅଳ୍ପତି ବାହାର !
ହାଯ କୋଥା ଭାରତେର ମୀରତା ଅପାର ।
ମା ହେତି ନୟମେ ଆର ଦେ ଶୋଭାର ଲେଖ ।
ଧରିଲ ଅଳ୍ପତି ସେମ ଅଳ୍ପ ଏକ ଦେଶ ॥

ଆସିଛେ ଶୁରଙ୍ଗେ ଅଛି ରମଣୀମିଳକର ।
ଗ୍ରାମଗଲି କରେ ମୀତ ଗେଟେ ମନୋହର ॥
ମାତ୍ରେ ମାତ୍ରେ ବାଦ୍ମାକୁଳ କୁଠ କରେ ଶୁର । ॥
ହଲୁ ହୁଲି ଦେଇ ଲାଗେ ଅବଶେ ଯୁକ୍ତ ॥
ଆଗେ ପାତ୍ରେ ଆମେ ରଙ୍ଗେ ଶିଶୁ ଯେବେଗକ ।
କାତ ଫେଲ ପୂଜିକିତ ତାହାମେ ଯନ ॥ ॥
ଶୁଭମ ଗବମେ କିବ; ମନୋଜ ଶୋଭାର ॥ ॥
ଆସିଛେ “ଶିଛିଲ” ଏହି ବଟେର ତଳାୟ ॥
ହୃଦ ପାଶେ ଏମେ ଭୂମେ କରେ ମଦକାର ।
ମିଳୁନ ଈତଲେତେ ତକ କରେ ଉତ୍କାକାର ॥
ଦୁଖ ଆମେ ହାତି କରେ ତାମିଗେ ମରିଲି ।
ହାବିବି ଭାରତେ ମାରୀ ପଢ଼େହ କେମନ ।
ଶ୍ଵରଳ ହଇଲେ ରମଣୀର କମାଚାର ॥ ॥
ରୋବେ ରାତ୍ରି ହରାବିତେ ଅମେଷେ ମିଳାର ॥
ହାଯରେ ଭାରତେ ଦିନ କରେ ହେବେ ଆକାଶ ॥ ॥

[୨୯]

ଭାରତୀ ରମ୍ଭୀ-କଟେ ହଇବେଳ ଭାର ।
 କରିବେ ଅଞ୍ଚଳାକୁଳ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଆସାପ ।
 ତାଜିଆ ଅଲୀକ ମିଥ୍ୟା କଲଇ ଆସାପ ।
 କବେ ଭାର କୁଆଚାର କବେ ବିସର୍ଜନ ।
 ଅନ ସମାଜେର ହବେ ଦେଶେ ଭାଜନ ।
 ସତ କାଳ ମୋ ଶୋଧିବେ ନାରୀର ଆଚାର ।
 ହବେ ନା ଛବେଳ ଦେଶେ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରେଚାର ॥

—•••—

ଗୈତ ଗେରେ ନାରୀ ଅଇ କରିଛେ ଭାଗ ।
 କୋନ ଦିନ ହିଲ ଏକ ରମ୍ଭୀରତନ ॥
 ସଥମ ଆହିଲ ହାୟ ବାନ୍ଧବେର ପାଶେ ।
 ପିତାର ଆଲରେ କିବା ପତିର ନିବିଦେ ।
 ମାଜାମି କତଇ ମୁଖେ ବନ୍ଧିତ ତଥମ ।
 ତୁଥେର ବାନ୍ଧତା ନୁହି ଆଦିତ କଥମ ।
 ହାୟ ! ଭୁଲେ ବନ୍ଧୁକେର ବଚନେ ମୁହଁ ।
 ତାଜିଆହେ ବାନ୍ଧବେର ମେହୟ ପୂର ॥
 କେବା ଜୀବେ ବିଷପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁହଁ କଥାର ।
 ବେଚେହେ ବନ୍ଧୁକ ଭାରେ ହାୟ ହାୟ ହାୟ ।
 ଓରେ ଅଭାରକ । ତୋରେ ଧିକ୍ କୁମାରାର ।
 ସାଜେ କି ଅଗତେ ତୋର ଏତ ଆଜାଚାର ।
 ମେହୁ ମେହୁ ଅମାଲିର ଅକି ଲାରମାଳ ।

কয়েছিস্ শুখ তক সমুলে দিমাখ ।
 বিহা তোরে বলে কিছু ফল আহি আই ।
 ছার স্থথে যত তোর জীবন আমাই ।
 অনিতা ইঙ্গিয় পাশে ষে হ্যা বসন ।
 আদৈনত শুখ সেই জামে কি'বখন ?
 হে দিবাতিৎ কবে হবে কক্ষা তোমার ।
 হবে একগৰ্ভে শুখ ভারতে প্রচার ।
 কবে মাসী বাবসাই হইবে নাবণ ।
 কবে হবে নব জ্যোতি জ্যোতি উদীপন ।
 কব কর এমারীর মশা দিমোকল ।
 পুরো কি আছিল কিবা হয়েছে এখন ।
 নির্দিষ্ট আবাস হাল নাহিক কোথায় ।
 ভাঙ্গা বেঁধে ভিঙ্গা মেঁগে বাড়ী বাড়ী খায় ।
 কচু অক্ষ পাতে করে শোকের প্রকাশ ।
 কচুবা বিকট আস্যা আট্ট আট্ট হাস ।
 বকে সনা কভু মহে মৌরব রসনা ।
 দেখে বাহা পেতে তাহা কয়া সে বাসনা ॥
 চিরিত "তেমাহ" করে অজ্ঞ আজ্ঞান ।
 উজ্জ্বল কাচের চুরি করিতে আকৃষ ।
 গাঁথিয়ে ঝুঁতু হার পড়তে পায় ।
 পেঁচে ঝুল কর ঝুলে আর আলিকায় ॥

[୩୧]

କଣେ କଣେ ଗୀତ ମନେ ଯାହା ଲୟ ।
 ପାଗଳ ନିଶ୍ଚର ଓଡ଼ି ଭାଲ କହୁ ନର ॥
 ଦେଖେ ଏଇ ଦୁଖ ହଲ ନିରମ ଅନ୍ତର ।
 ଏଣିକେ ଗେଲେନ ରବି ଅନ୍ତ ଗିରିପେଇ ॥
 ଭାବେ ବୁନି ଦୂରବସ୍ଥା ଦେଖିଯା ଇହାର ।
 ଦୁଃଖେତେ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହଲ ତପ୍ତିର ଆକାର ॥

—୧୦୫—

ଗୋଟୁଳି ହଇଲ ଶେଷ ତାମ୍ରୀ ଆଟିଲ ।
 ଅନିଦିଦ୍ରିୟ ଦଶ ଦଶ ତିଥିରେ ପୁରିଲ ॥
 ଓ କିହେ ଉତ୍ତରମେ ମାଠେ ଅନଳ ସମାନ ।
 ମାଲେସେ “ଆମେଯା” ପୁନ ହତେହେ ନିର୍ବାନ ॥
 କି ପଦାର୍ଥ ହୟ କିବା ପ୍ରକଳ୍ପି ଉହାର ।
 ଆନିତେ ବାମନ ବଡ଼ ହଇଲ ଆମାର ।
 କିନ୍ତୁ ସତ ବେଗେ ଆମି ଚାଲାଇ ଚରଣ ।
 ତତକୁ ଆମେଯା ଦୂରେ କରେ ପଳାଯନ ॥
 କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ଶେଷେ କରେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ ॥
 କିରିଯା ଚଲିରୁ ରାଗେ ହଇଯା ହତାଶ ॥
 ସାଇତେ ଆମର୍ଦ୍ଦୀ ହେବ ଆହେତି କଥନ ।
 ଏବେକେ ଆମେଯା ପାଇହେ କାହିଁରୁ ମର୍ମନ ॥
 ସତ କେବ ବେଗେ ଆମି ମାକରି ଗାହମ ।
 ତତ ମେଲେ କେ ଆମାରେ କହେ ଆମିରମନ ॥

ମୁଖେ ଇହା ହଲ ଏହି ଭାବେର ସନ୍ଧାର ।
 ବିଷୟ ମୁଖେର ଅତ ପ୍ରକୃତି ଇହାର ॥
 କେବଳ ବିଷୟ ମୁଖ ଯେ କରେ ପ୍ରାୟାଶ ।
 ମେହି ମୁଖ ଭୋଗେ ହ୍ୟ ସାଇଦା ନିରାଶ ॥
 ପୁକରାର୍ଥ ଲୋଭେ ବେହି କରିଯା ଯତନ ।
 ମେ ମୁଖ ଡାଜିଯା କରେ ବୈଠାପୀ ଧାଇନ ;
 ଅମନି ବିଷୟାମନ ହେବ ଧାବନାଳ ।
 ଆକ୍ରମଣ କରେ ଭାବେ “ଆଲେଯା” ମୟାନ ॥

—०३०—

ମିଶି ଆଗମନେ ଯତ ଉଲ୍ଲୁକ ପୁନୁକେ ।
 କରିଛେ କର୍କଣ୍ଡ ରୂପ ଗମନ କୌତୁକେ ॥
 ଶୁନିଯା ପେଚକ ରୂପ ଯୁଦ୍ଧୀନିକରେ ।
 ବୋଁଟାମାର ବୋଁଟାମାର କହେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟରେ ॥
 ଧନ୍ୟ କୁସଂକ୍ଷାର ତୋର ମହିମା ଅପାର ।
 ଧମା ଧାନବେର ଛଦେ ତୋର ଅଧିକାର ।
 ବଲିଷ୍ଠ ହୃଦୟ ବେହି ମୁଖେ ଅଧାର ।
 ଆସେ ତୋର କାହେ ମନୀ ମେଓ ଯିନ୍ଦାମ ॥
 କଳ୍ପିତ ଅରାତିନା ଭୌମାତ୍ରଦ୍ୱାର ।
 ପେଚକ କାକେର ଭୀକେ ଅଞ୍ଚ କାଟି ଭାର ।
 ଦୂର୍ଜ୍ଞ ହୃଦୟ ମଦେ ଅଦିନେହି ବନେ ।
 ମିଶି ବୋଁଟା ମୂର୍ଖ ହେତୁ ଆମାମ ମେ ପାରେ ॥

। ୭୩ ।

କୁଠିତ ଯେ ନହେ ସିଙ୍ଗୁ ହଇବାରେ ପାଇ ।
ତୁ ମୁଁ ମାମିକାର ଡାକେ ଗତି ରୋଦ ଭାବ ॥
ଏହାଟେ ଆଶ୍ରମୀ ଆହେ ଆହେ କୋଥାକୋଟା
ଢୁକେ ପାଇ ବୃମୋକେ ମାହି ଦେଖେ ହାତେ ॥

ଶୁଦ୍ଧ ଗାରି ହଥେ ଇତିଯି ଅନ୍ତର ।
ବନେଛେ ଏକଟେ ଅହି ରସଗୌମିକର ॥
କେହ ହାତେ କେହ ତୋବେ ମଧୁତ କଥାର ।
ଡାଳୁଳ ଭୋଜନେ କେହ ଲାଦିଗା ବାଡ଼ାବ ॥
କିଛାଦି ତୋମାରେ ଲିଲି ବଳେ ଏକଜମ ।
ଦେଖେହ କି ଓ ବଡ଼ିର ବୃତ୍ତ ଦେବନ ॥
ବଳେ ଏକ ମାୟୀ ମାଇ ମବ ଭାବ ଭାଲ ।
କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ମର୍ଦ୍ଦୀ ମର୍ଦ୍ଦୀ ବର୍ଣ୍ଣା ମି କାଳ ॥
ଆସିଦେର ବୃତ୍ତର ଗୌରବନ ଭାଇ ।
କେହ ବଳେ ବଟେ ବଟେ କିନ୍ତୁ ମାକ ନାହିଁ ॥
କଟପେଣ କାହିଁବୀ ଗତ ଇତି କାତ କଲେ ।
ଯନ ଗୋଲ ଜକଲେଟେ ଫୁଲ ବର୍ଷମ ॥
କେତେ ବଳେ କିଶୋଟୀର ଦେବନ ଦେବନ ।
ଏମନ ଦେବନ ଭାଇ ମେଧିନୀ କଥମ ॥
ହୀନୀର ଚିକର ଗଢ଼ ଗଢ଼ ଘରୋହର ।
ଯନିର ବାତାଟି ମାଇ ଟକେନ କୁଞ୍ଚର ॥
ଆସ ମାୟୀ ବଳେ ଆସି କାଟ ଅନ୍ତରୀର ।

কিনিবে সকলে এক কাবিমৌল হাব ॥
 বলে এক মারী ছাঁথে ফাঁড়িয়া দিশাগ ।
 এমন ধরিম নাহি হাসিল আকাশ ॥
 কত সাথে গচ্ছিলু এই চুম্বহাত ।
 ‘পায়াপ’ করেছে ছাপ। মিথিংশ মোমাণ ॥
 ওহে কুলাজমাহুল ! একি অলঙ্কণ ।
 ছায় বাঞ্ছসাঙ্গে এত কোম্ব অয়েজন ॥
 অন্তর ভূবণে সদা বঢ়ি কর সার ।
 ইচ্ছাসে পাঠিতিকৈ পাবে পুনর্বাব ॥
 যদি কোম্ব বষ্টি ইতি জপের মিথান ।
 কৃগ শুনা হলে তাঁর কেকরে বাখান ॥
 কে আনন্দে যল দেখি মাখালের কল ।
 কে আনন্দে জাতাহেরি সমুজ্জ্বল ॥
 কে আনন্দে পক্ষীর কুমুদের দল ।
 কে আনন্দে কাঁচে পতে পূর্ণ পানপাবিকল ॥
 অতএব বলি সদা হে অজমাগণ !
 ভূবণ তাজিয়া কর বিদ্যা উপাজ্ঞন ॥
 ছাড়ু ছাড়ু ছাঁড়ু কলের গলিমা ॥
 আকাশ আকাশ সদা আনন্দের আহিবা ॥
 সুকার্য করিবা ভবে সত্ত্ব সম্ভাব্য ॥
 ময়মন্তী সীতা অমৃত সামিতী সদাই ॥

[୩୫]

କିକାର ଅଲୀକତ୍ରତେ ସମ ବିଶର୍ଜନ ।
 ସତ୍ୟ ପତିତରେ କର ସମସର୍ପଣ ॥
 ହାଟିଛେ ରମଣୀ ଏହି ହେଲେ କୋଳେ କରି ।
 କହିଲେ ସୋହାଗେ କଥା ଶିଖ ମୁଖ ଧରି ॥
 ଡାକିତେହେ “ଆରେ ଚାନ୍ଦ ଆରରେ ଲଡ଼ିରା ।
 ମୋମା କପାଲେ ଗାଁମି ଥାରେ ଟୁକୁମିଷା” ॥
 ଚାନ୍ଦ କଥା କୁମେ ଶିଖ ଉକ୍ତମୁଖେ ଚାକ ।
 ଶିଖିଥୁଥେ କତ ହାମି ଥମି ପରେ ତାର !
 କଣେ ନାଚେ କଣେ ମୁଖେ କରେ ଦେଇ ତାଳ ।
 କଣେ ଆବା ଆବା କରେ ବାହାଇଯା ମାଳ ।
 କଣେ ପଯୋଧରେ ମୁଖ କଣେ ଥାଯ ଚାବ ।
 ମୁଖେ ଆଥ ଅଥ ବାନୀ ମାଦା, ମାଦା, ବାବା ॥
 ହେରିଲା ଶିଖର ଏହି ଆମକ ଆପାର ।
 ଆମକମ ମୁଦିପଥେ ଦୈଶ୍ୟର ଆମାର ॥
 ଅମନୀକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକେତେ ସର୍ବମ ।
 ହିନ୍ଦୁ ମେଲକମାତ୍ରେ ମାହୟ ମୁରଥ ।
 ପଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ମୋର ହଇଲ ସର୍ବମେ ।
 କରେହି ମେଲକମାତ୍ରେ ଆହା “ମୁଖୁ ମର୍ଦ୍ଦ ଯତମ ।
 କରେହି ମିଳିଲ ମାତ୍ର କରାଯା ପେନାରୁ ।
 ଏହି ବିଷାକ୍ତ ମାତ୍ରୀ ମୁଲୋକ ତାମିର ।
 ମାନିଲେ ମାନିଲେ ମାନାହେ କେବେହି ତଥମ ।

ପ୍ରାକିତ ସୁର ରବେ ଶୁରିଯା ସଥନ ॥
 ଛିଲମ ମେ ଶୁଭଦିନେ ମାନ ଅପରାପ ।
 ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଚଣ୍ଡାଳେ ଜୀବ ଆହିଲ ସମ୍ବନ୍ଧ ॥
 ଶାନ୍ତୁର ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତ କ୍ଷଳେ ଚଢ଼ିଛି କଥନ ।
 କରୁବା ଚଣ୍ଡାଳପୁତ୍ରେ କରେହି ବହନ ॥
 ହେ ଅପାଞ୍ଜି ପୂଜାପାଦ ଶ୍ରୀର ମହୋନ୍ଦର ।
 ହିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦାତର ଫଳେ ସଥଃ ମହିତର ॥
 ଏକଟେ ଅପନ ଛିଲ ଏକଟେ ଶୟମ ।
 ଏକଟେ କାନଳେ ଦୋହେ କରେହି ଉତ୍ସନ୍ଧ ॥
 ଅକ୍ରତି ମରୀନ ବେଶ କରିଯା ଧୀରନ ।
 କରିତ ଦୋହାର କତ ମାନୁଶରଙ୍ଗନ ।
 ହେଇ ସେ ଅପକ୍ଷକ କଳ ଅନୁରଜନ ରାର ।
 ବିଭବିତ ପ୍ରଦୀପାନ୍ତ ବାଜାନୁମନାର ॥
 ବାଧିଯା ହେଲୋଲା ଅଛି ଶାଧିତୀର ଭଲେ ।
 ଶୁଭେହି ବା ସେଇକାଳେ କତ କୁତୁହଳେ ॥
 ଶୁଭତାତ ଶମେ କୃତ ହରବିତ ଘୟେ ।
 ରେପଣ କରେହି କତ ଶହକାର ଗୁଣେ ॥
 ଦେଖ କି ବେଶେକାରୀ ହେବେହେ ଶୋଭିତ ।
 କେହ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ କୁରକରେ କେହ ମନୁଷୀତ ॥
 ଶୀତାରେ ଜୀବନୁହ ଅଛି ତେଗହଳ ପାଶେ ।

[୩୭]

ମୁହଁଟେ ହି ପଦିକେତେ ଯଶୁର ଭାବେ ।
 କିନ୍ତୁ କି; ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଷ-କକିରେ ଦର୍ଶନ ।
 କବେହି କରେ ଲେଗେ ଗେହେ ପାନାରମ ।
 ହେ ଅପ୍ରକ ! ବାସାନାଳ ଯୁଧରେ ତୋବୀର ।
 କଥନ କି ହେ କଥରେ ଯୁଧର ଉତ୍ତର ॥
 ବୁଚିତେ କାଣାମେ ମେଡାନ ଜକନ ।
 କୃତେ ଉତ୍ଥନିତିହ ଖୋଦ କଥ-ମିହନତ ॥
 ଜାଗରେ ପ୍ରକୃତି ଅଗି ଜାତୀୟ ବାର୍ଷି ।
 ସନ୍ତାଜଙ୍ଗୀନହି, ମର୍ଦ୍ଦି ସଥ ଅଭିନାସି ॥
 ପାତର ସରି ତୁମ୍ହ ଏହେ କବିତାମିଳି ।
 ଧାରିକ ଲବିହେ ଦବ ଶ୍ରୀକୃତାମହତର ॥
 ଉଦେହି ହେବେ ମନ ଜକନ ଜୀବନ ।
 ହିନ୍ଦୁନ ଆନନ୍ଦେ ହେବେ ପୂର୍ଣ୍ଣକିତ ମନ ॥

—*—

ଆହା ମରି ବିଶି ହରି ମନେ ହର ବେଶ ।
 ଅରୁତି ଯୁଦ୍ଧକ କୁପେ ଶୋଭିହେ ଏମେଶ ॥
 କୁଠେହେ ଶଶାକ୍ତ ଅଛି ଶୁନ୍ମିଳାଗମେ ।
 ନମରିକ ଶୌକ୍ତ ମରେ କରକ କୁବନେ ॥
 ଡରୀପେହେ ଦ୍ୱାକ୍ଷାକାଳୀ କିମ୍ବା ମନୋହର ॥
 ପରେହେ ଶାହାକେ ରାଜ ରାଜଧାର କର ॥
 ଟମ ଟମ କରେ ଭୁବ ସମ୍ମର୍ମୀରନେ ।

শোভে কত কোটি চল্ল নির্ধল জীবন ।
 বিহারে স্বতান্ত্র ভব হইল নির্ধার
 শুনি যাত্র কৃষকের বাণিকার দুর্দশ ॥
 গুরু । আগে বাগে কবে বিহারে দুর্দশ ।
 ইথ তাহে ঘটিকাৰ— কাজ সংস্থান ॥
 আবাগে আবাগে গোই কুল কুল প্ৰদশ ।
 অতিধৰ্মি কৈবে মেৰ গধুৰ উত্তৰ ॥
 অবশ্য দৰ্শনে হেম আকৃতিৰ কুপ ।
 উথলে ভাবুক কাঁদে ভাব-বন-কুপ ॥
 কলতাৰ কবিতা বাত নিশি শুসময় ।
 নিবসে আমল ভুত বা হয় উদয় ॥
 হে ভাবতভূরি যাত ! দম.গো নির্দাস ।
 আছে কি কুদো তব কবিৰ নিবাস
 কৈবে কিমিশিতে ভাৱা কবিতা রচন ;
 স্বতাৰ সঙ্গাৰ ইসে পুৰাত্মে বাসনা ॥
 ছিল বটে পুৱাকালে শুকবি হেথায় ।
 উজলিত তব আঙ কাঁদোৱ প্ৰভায় ॥
 হারৱে এমন নিম কবে হবে আৱ !
 হইবে ভাবত পুৰ ভাবুক আৰার !
 বাড়াইবে বহুপুত্ৰ কবিতাৰ ধৰণ ।
 বিজিৰিবে ভৱপুত্ৰি ফৰণাৱ ধৰণ ॥

ଦେବିକା ଅମର୍ବାସୀ ଶଥି ଟେଲପାଇଲ ।
 ପ୍ରାଣ ପଠିଲା ଆଖି ତୁ ଧିବେ ଜୌବଳ ॥
 ବାଲ୍ମୀକି ଓଦେଶେ ପୁନ କହେ ଆଗମନ ।
 ପାବେ କି ଲଲିତ ତାମେ ଗୀତ ରାମାୟନ ॥
 ହବେ କି ହେ ଶୁଣାଗନ ! ପୁନ ଦେ ସଥି ?
 ନ ତୁବା କାନ୍ଦିଲେ ରମେ ନାହି ଫଳୋଦୟ ॥
 ହାସ ! ଦୁରି ତାତେତେ ନାହି ଆତ୍ମ ହିତ
 ମିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଲୁ ହେବେ ବିଦ୍ଵାମେର ଗୁଣିତ ॥
 ଏହି ସେ ଗର୍ଭିତ ସତ ବିଲ୍ୟ ଗର୍ଭିମାଯ ।
 କକ୍ଷେତେ କରିଯା ଏମୁ ବିଦ୍ୟାସୟେ ଯାହ ॥
 ପାଠ କରେ ରାମାନ୍ବିଦ ହିତ ଉପରୁଷ ।
 କାନେ ଶୁଣେ ଶିକ୍ଷକେର ମୁନୀତି ବିଶେଷ ॥
 ତଥାପି ଓ ତାହାମେର ଦେଖ କି ଆଚାର ।
 ଲମ୍ପାଟିତା ପ୍ରବନ୍ଧମା କତ ବ୍ୟାତିଚାର ॥
 ଏମନ ବିଦ୍ୟାରୁ ବଳ କୋରୁ ଗ୍ରେୟୋଜନ ।
 ହିତେର ସୋପାନ କୋଥା ଅହିତ କାରଣ ॥
 ହେଲ ବିଦ୍ୟାବାନ ହତେ ବଟେ ପୁଣ୍ୟବାନ ।
 ଶତ ଶୁଣେ ଅଶିଳ୍ପିତ ଚାମାର ମନ୍ତ୍ରାମ ॥
 ବିଦ୍ଵାନ କେ କୁର ତାତେ ବିଦ୍ଵାମ କେ କୁର ।
 ତୁମଙ୍କ ମନୁମେ ମାସ କୁଞ୍ଚିତ ହୁଯ ?

ସଥା ବିଦ୍ୟର କରି ପୀତରୁମ ପାଇ ।

ଉଠାଯେ ଗରୁଳ କାଳ କୃତ୍ତାନ୍ତ ସମାନ ॥

—००—

ହଠାଏ ଅନୁରେ ଓବି ଶୁଭରୁଦ ବୋଲ ।

ଦ୍ୟାଜେ ମଙ୍ଗୀରୁନେ ଦୁଃଖ ଚିତନୋର ଧୋନ ।

ଦ୍ୟାରେ ଭକ୍ତେର ଫିବା ଆମନ୍ଦ ବିଶାଳ ।

ଦେହ ନାଚେ ଗାୟ କେହ କହେ ଦେହ ତାଳ ॥

ଗୋରାଙ୍ଗ ବଲିଯି ରହେ ବୁଲା ମାଥେ ଗାୟ ।

କାଳୀ ବଲେ ଡକ୍କି, ଡାବେ ଧରଣୀ ଲୋଟୋଦ ॥

ଡାବି ମନେ କାଳୀଲାଗ କରିଯା ଅବଳ ।

ଦୈତ୍ୟନ କୀର୍ତ୍ତମେ କେମ ଶାକ୍ତେର ଭକ୍ତନ ॥

ଶୁନିନ୍ତୁ ଭକ୍ତେର ପାଶେ କିମ୍ବାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଶେଷେ ।

ଦ୍ୟାଜେନ କୃଷ୍ଣ କାଳୀରବେଶେ ଏଇଦେଶେ ॥

ଆମେ ଭକ୍ତେର ହେଲ ଅନୁତ ଉତ୍ସର୍ଗ ।

ହଇଲ ବିରଜ ମୟ ଡାପିତ ଅନୁତ ॥

ଦଲିନ୍ଦୁ ହେ ଡାନ୍ତ ହାୟ ! ଏକି ତବ ନୀତ ।

ଜାତୁକରେ ବିଭୂରଳା ହୟ କି ଉଚିତ ?

ମେ ବିଭୂ କରେହେ ହଜି ଜଗତ ସଂସାର ।

ସେ କରେହେ ବିଶେକୀର୍ତ୍ତ ଅର୍ମଣ୍ତ ଅଚାର ॥

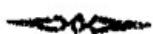
*ପାଟୀଭୋଗ ମିଦାସୀ କାଳୀରୁମାର ଏକବାକ୍ତି
ରିମାନେ ଥାତହୟ ।

[୪୧]

ସାହାର ଆଜ୍ଞାର ଦେଖ ପ୍ରେସର ତପ୍ତି ।
 ବିଶ୍ଵାରେ ଜୀବନକପୀ ଉଚ୍ଛ୍ଵଲ କରଣ ॥
 ବିଶି ଯୋଗେ ମହାତ୍ମଙ୍କୁ ସାହାର ଆଦେଶେ ।
 ନାମକେ ମହାତ୍ମଶିଷ୍ଟ ମୁଦ୍ରିତ ବେଶେ ।
 ସାହାର ଈତିହାସିତ ଧନ ବିଦ୍ୟାଜି ଗମିମେ ।
 ବନ୍ଦମା ଉଦ୍‌ଧରା କରେ ସମିଲ ବନ୍ଦମା ॥
 ଦେଖ ଅଛି କଳୋପିମୀ ସାହାର ଆଜ୍ଞାର ।
 ଶୁଭୁରୁ କଳମାଦେ ମିଳୁ ପାଦେ ଧାର ॥
 ସାର ବାକ୍ଯେ ଚେଷ୍ଟାରୀର ହୀମନ ଗଜିନ ।
 ମଞ୍ଜୁଲ ମିଳୁଝେ କରେ ବିହଜେ କୁଞ୍ଜନ ॥
 ସାହାର ଆଦେଶେ ପ୍ରତଞ୍ଜନ ମୁଦ୍ରବଳ ।
 କରିଛେତେ ସକଳେର ଶ୍ରୀର ଶୀତମ ॥
 ଧୀର ବାକ୍ଯେ ବିଷ୍ଵର ଗର୍ବ ଉଗରେ ।
 ଗାତ୍ର ତୋବେ ସୁଧାରମେ ଘାନବ ଦିକରେ ।
 ଦେଖ ଈଶ୍ଵରେର କିବା ଅନୁତ କୌଣସି ।
 ସବେ ସମତାବେ ମାତ୍ର ବିଶ୍ଵର ମଞ୍ଜଳ ॥
 ଏହି ସେ ପାଦପ ମତ ପଲ୍ଲବଭୂବନେ ।
 ଏହି ସେ କାନମ ଶୋଭେ ମୁଚାକ ପ୍ରମୁଦମେ ॥
 ଏହି ସେ ଶୋଭିଛେ କେତେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରମାଦଲେ ।
 ଏହି ସେ ସରମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁରାଦି କରମଳେ ।
 ଏହି ସେ ଶିଥିର ଦେଖ କଳାପ ମୁକ୍ତର ।

ଏହି ସେ ଗର୍ବଳ ମନ୍ତ୍ର ଗତି ଘନୋହର ॥
 ଏମକଳ କରେ ଯାର ଶୁକ୍ରିର୍ଜିଅଚାର ।
 ବାଜୀକର କହୁ ନହେ ସମ୍ମି ତୁହାର ॥
 ଅତ୍ୟବ କୁମୁଦାର କରିଯା ବର୍ଜନ ।
 ଡକି ତୀବ୍ର ଆଧେଶର ଲାଗରେ ଯାଇନ ॥
 ଜାନ ଉଦ୍‌ଦୀପନେ କର କଲୁବ ନାଶନ ।
 ଯତନେ ବିଛୁର ଅଞ୍ଜା କରଇ ପାଲନ ॥

ଏମନ୍ତ ହିଁଲ ଶେଷ ସହୋଦର ସମେ ।
 ଅବାମେତେ ଚଲିଥାଏ ଆମଦିତ ଘନେ ॥
 ଯାଇତେ ପାଥେ ପାଥେ ଦେଖିଯା ଅଭାବ ।
 ଅନ୍ତରେ ଉଦୟ ହନ କତ ଶତ ଭାବ ॥
 ଶୋଭିଛେ ଗୁରାକ ତକ ରଥା ଉପବମେ ।
 ଅନିଲ ଭରେତେ ଶିର ଚାଲାଯୁ ଗଗମେ ॥
 ମୋହିତ ଅନୁର ଅଭ୍ରକ୍ଷେର ଶୋଭାର ।
 ଧରେଛେ ଶୁଫଳ ତାହେ ଥୋବାର ଥୋବାଯ ।
 ଶୋଭେ ଶାରିଃ ଗାବ ତକ ମନୋହର ।
 ମୋହିତ ବରଗ ତାହେ ପଞ୍ଜବ ଶୁଦ୍ଧର ॥
 ବୋଧ ହସ ଦେବ ପଦ୍ମ ରବିକେ ଆକାଶେ ।
 ଦେଇଯା ଉଠେଛେ ଉଛୁକୁ ବିଲମ୍ବେ ଆସେ ॥
 ଶୋଭିତ ବନୁଳ ଝୁଲ ଶୁରମ୍ଭ ଶୋଭାର ।
 ଗୁରୁରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋତେ ଅଲି ମାହି ତାର ॥
 କଟାଇ କରୁଥ ରଙ୍ଗ ଆଳ ତକ ଯତ୍ତ ।

স্বত্ত্বামৰ কপে তাৰা শোভে শত শত ॥
 দিশেছে একের ডাল অন্যের শাখায় ।
 রয়েছে নিকুঞ্জ কলীঘৰকের ভজন ॥
 সারি সারি শোভে গোলা বেড়সের মাড় ।
 সাঁঠীর কাৰণে কত হয়েছে সংহার ॥
 এমন ভূষণে শোভে সমুদয় ধৰ ।
 গুৰু লয়ে বহে তাৰে মন্দমগীরণ ॥
 বসিয়া পিক দশ্পতি শাখিমী উপরে ।
 নিকুঞ্জ মৌহিত কৰে কুহকুহ বৰৈ ॥
 ভবিষ্যে গোসাংগুল আহাৰাবেৰণে ।
 বাহিরি কসনা পুন লুকায় ধননে ॥
 শাখামৃগ কৰে রাজে শাখায় বিহার ।
 কিচি মিচি কহে কৰে কুকুটি বিস্তার ।
 রঙে কেহ বোসে ডাঁকে কৰে কুকুর ।
 কেহ ছিঁড়ি মৃখে পুরে লবীম পঞ্জব ॥
 কেহবা আধন্তে লাখি ভূমিতে বেড়াৰ ।
 কেহ ভদ্ৰে লাকে শাখার শাখায় ॥
 ওহে ভুকণ ! এব পঞ্জবে লেজেছ ।
 তবে কি এতো লাজি বলেতে জ্বেছ ?
 এসেছে কালৰ ঔষ হইৱা প্ৰথম ।
 পোড়াইবে তোমাদেৱ মূল পাণ্ডা কল ।

[৪৫]

ওহে পিক কুল ! এই স্বর্থের সময় ।
 তবায় ইইবে লয় চিরস্থানী ময় ॥
 নিদায়-মার্কণ্ড-তাণ্ডে ইইবে মৌজুন ।
 তবেনা রবেন, এই সুম্বুদ রব ॥
 ক তাবে প্রদত্ত জাহু ওহে কপিগণ !
 এসেছে নিনায় রাজো যুকিবে এগন ॥
 রবেকি রবেকি এই সন্দু এক আই ।
 কেবল ক্রম্মুটি মাত্র ইইবেক সার ॥
 এই কৃপ ধূম জম ঘোমা ইফটে ।
 কালের বিকট দণ্ডে হবে ধূর দার ॥
 একাও ছুর্দান্ত দণ্ড করিয়া ধারণ ।
 অনায়াসে করে কান সকলচর্চণ ॥
 ক কলে কখন কাঁরে মাহিক সিঁড়ে ।
 ঝুটিল কাঁলের গতি বোধগম্য কয় ॥
 কখন ধনীর ধন হরে বৌরসাপে ।
 লিঙ্গজন ধনেশ্বর কালের প্রতাগে ॥
 সত্যেব নগর চাকি অজ্ঞানতিমিরে ।
 বিকাশে অসভা দেশ বিজ্ঞানমিহিরে ॥
 ষেখামে রিট্রিভ শিখেপ মোহিত ময়ম ।
 প্রতিধৰি করে তথা পশুর পর্জন ॥
 গহন কালমে কোঁয়া পোতে মৌমগণ ।

অক্ষিকের বিশ্বাস-সোচন ॥
 হেন কাল রাজ্ঞি মন বসতি তোমার ।
 ইবে কি ইবে কি তব আশা তুমার ?
 বাঞ্ছা তব বঞ্চ সদা প্রেরসীমনে ।
 সৌবন করল হস্য প্রিয়সন্দায়নে ॥
 বাঞ্ছা তব তনয়ের বচন লহরী ।
 শ্রবণে বাঞ্ছা অঙ্গভাপ পরিহরি ॥
 বাঞ্ছা তব বস সদা বয়স্যাসভার ।
 পুনর্কত কর চিত্ৰ রহস্য কথায় ॥
 বাঞ্ছা তব ভূম অঙ্গ বিত্তি বসনে ।
 যসনা করহ তুষ্ট সুভোগ আশে ॥
 বাঞ্ছা তব বান্ধ কর সুযোগ তবনে ।
 পরিপূর্ণ কর কোষ রজত কাঞ্চনে ॥
 কিন্ত এসকল সুখ ইইবে বিলয় ।
 অমিত্য পার্থিবানন্দ নিত্য কল্পন ॥
 রেভ্রন্ত যদিস ! ধর ধর উপদেশ ।
 ষতনে করহ নিত্য সুখের উকেশ ॥
 ইলে সে বিশুদ্ধানন্দ কৃদয়ে রিকাশ ।
 নশ্বরবিষয়মুখে কে করে প্রেরস ॥
 বধা ঘোর ত্যবিনীতকল্পন-বেশে ।
 অস্ত্রাদে ক্ষিপ্রায়ের অবত প্রদেশে ॥

ତାରାଗମ ଅଗମ ଗଗମେ ତଥମ ।
 ଶୋଭେ ସଥା ନୌଲାଦିରେ ଧରିତ କାଳମ ॥
 କିନ୍ତୁ ମେ ଆକାଶେ ଶଶୀ ହିଲେ ପ୍ରକାଶ
 କରିଲେ ଉତ୍କୁଳ କରେ ତିଥିର ବିରାଶ ।
 ବିଭାଗେ ଧରିତ ହୟ ମନ୍ତ୍ର ମିତ୍ର ।
 ଅନ୍ଧକାର ମହ ହୟ ପୁଣ୍ଡେ ପୁଣ୍ଡେ ଲୟ ॥
 ମେଟେ ରୂପ ଛନ୍ଦାକାଶ ଓରେ ଭ୍ରାନ୍ତମଳ ।
 ଅଜ୍ଞାନତିଥିରେ ଯବେ କରେ ଆଜ୍ଞାନମ ॥
 ଅନିତ୍ୟ ପାର୍ଯ୍ୟର ସୁଖ ମନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ମାନ ।
 ଉଠିଲା ହୁନ୍ଦାଦିରେ ହୟ ଶୋଭମାନ ॥
 କିନ୍ତୁ ମିତ୍ୟାମନ୍ତ୍ର ଚନ୍ଦ ହିଲେ ବିକାଶ ।
 କରେ ଅକଳକ କରେ ମେ ତିଥିର ମାଶ ॥
 ଅଜ୍ଞାନତ୍ବ ମହ ନ୍ତ୍ର ଅନିତ୍ୟ ତଥମ ।
 ମନ୍ତ୍ରରେ ଅନୁରୂପରେ କରେ ପଲାୟନ ॥

—•@•—

ଆହା ମରି ! ପଥପରେ କି ମନୋରଙ୍ଗନ ।
 ନୃତ୍ୟ କରେ ପୁଷ୍ଟ ମେଡେ ଧରୁଦୀଖଞ୍ଜନ ॥
 କିମାପ ଚଞ୍ଚମତାରେ ଚରଳ ଚାଲୀଯ ।
 ଏହି ଦେଖି ଏହି ହାତେ ଏହି କୋଥା ଥାର ॥
 ଶୁଟିଲା ଶୁଟିଲା ଛୁମେ କରିଲା ଆହାର ।
 ବିଦ୍ୱମଦଶ୍ଵତି ପୁରେ କରିଲେ ଧିରାର ॥

নাহি কদে চিন্তা লেশ সদা শুখে রয় ।
 বাড়ায় দিগ্নেন শুখ দাস্তা প্রণয় ॥
 হে পুর্ণিমাপ্রতি ! বল বলহ আমায় ।
 এমন শুভ্র নাচ শিথিলে কোথার ?
 বটে বটে মর্ত্তকীর নৃত্য ঘূরোহর ॥
 প্রয়ত্ন বাঁচুর চিন্ত ঘোহে নিরস্তর ।
 সরস ভঙ্গিমা কত করে মে প্রকাশ ।
 শুখে হল ছাসি আর ময়নে বিলাস ॥
 হে দিজধিপুরি ! আহো তোমা দোহা কাঁচু
 মর্ত্তক মর্ত্তকী কেউ ভুবনে কি আছে ?
 অম্বায় মর্ত্তকী নাচে মানস বিকাশ ।
 তোমাদের নৃত্য হয় ভঙ্গির সঞ্চার ॥
 মজায় মর্ত্তকী সদা কামুকের বন ।
 তোমরা ভাঁচুক চিন্ত করহ ঘোহন ॥
 হে ভোগবিলাসি ধনি ! কর দরশন ।
 ফিরায়ে আমোদ হতে রক্তিমলৈচন ॥
 কি শুখ তরঙ্গে ভাসে ভাঁচুক সন্ত ।
 রত কি পীয়ুষ পালে আছে অবিরত ॥
 বটে বটে নাহি ভাঁচু শুচিকণ বাস ।
 রম্য অট্টালিকা পঁতে মা করে শিবাস ।
 “মরাইলো” মত কলু “কৰাব” না খাই ।

। ୪୯ ।

ସାଧୀରଣ ତୋହିଲେ ମୁଦ୍ରା ଅଛିବା ମର ପାଇ ॥
 ଉଥାପିତ ଅନୁପର ଦେଖ ଦୁଖ ତାର ।
 କି ହାର ତାହାର କାହେ ଆମଳ ତୋହାର ॥
 କି ସୁଖ ତୋହାର ବଳ ଚାହୁଁ ବାଜନେ ?
 ସବନ କାହିଁହେ ଡାବେ ଧରି ପରନେ ॥
 ମୁଦ୍ରା ଭବନେ ବଳ କି ସୁଖ ତୋହାର ?
 ଏହୁଁ କୁଞ୍ଜରମେ ମୁଖେ ମେ କଣେ ବିହାର ॥
 କି ଗନ୍ଧୁର ବଳ ତବ “କାଂଶବାତ” ଗୀତ ।
 ନିକୁଞ୍ଜଗାଁଯକ ତାର ଗାନ୍ଧେ କୁମଳିତ ॥
 କପଟେ ତୋହାରେ ଦୋହେ ଫୁଲଟା ଶାଗରୀ ।
 ଅକପଟେ ତୋହେ ତାରେ ଶକ୍ତିଭୁବନୀ ॥
 ‘ତୋହାର ‘ଗାନ୍ଧେର’ ତେଜେ ଏହିଷେଇ ମଞ୍ଚର ।
 ବିଭାବେ ଶୌଭଲକ୍ଷ ମୁଦ୍ରାଙ୍କ ତାହାର ॥
 ବିନନ୍ଦନ ଧନାଗାଁର ଆହେ ହେ ତୋହାର ।
 ଅନ୍ତର ଅଭାବ କୋବେ ତାର ଅଧିଗାର ।
 ଚିତ୍ରପଟ କି ବିଚିତ୍ର ତବ ଶିକେତମେ ?
 ରଙ୍ଗିତ ଭାବୁକ ଈଆରୁଧ ମରଶନେ ॥
 କି ମୁଖ ବିତରେ ବଳ “ଆତରେ” ତୋହାର ।
 ନାମିକା ମରନ ତୋବେ କୁଦୁମେ ତାହାର ॥
 ଅନୌକ ଆମୋଦେ ଅତ ତୁମି ନିରଣ୍ଠର ।
 ବିହୁ ପ୍ରେମାସଙ୍କ ମରୀ ତାହାର ଅନ୍ତର ॥

মধু পানে চুলু চুলু তোমার লোচন ।
 ভজ্জিতস পানে সুখী তাহার জীবন ॥
 চৰদি দিবসে তব সুখ শোষ হয় ।
 সে ভাবে প্ৰকৃত কৰ্ম সে দিনে উপয় ॥
 অতএব হে বিলাসি ! বলহ আমৰি ।
 সুখী বলে সহোধিৰ তাৰে কি তোমার ?

—०००—

হঠাতে কি ভাবে মন ছইল মোহিত ।
 হেরিয়া অশোককৃত প্ৰসূন সহিত ॥
 তুমি কি হে সেই তক হার মূলদেশে ।
 একিলা ঈদেহী লক্ষণসে বন্দীবেশে ॥
 কৃতিলা বা কড় শত হাহাকার দুর্দিনি ।
 রাধবিৱহানলে রাঘবগোহিনী ॥
 কিন্তু তাৰ সুকোমল চৱণের ঘাস ।
 সেজেহিলা তুমি ভাল প্ৰসূন কূষায় ॥
 কঠিলা কি ভজ্জিভাবে সেৱন তাহার ।
 হল আগবনে বাৰ ভাগ্যেৰ সঞ্চার ॥
 সুশীতল কঠিলা কি বিৱহ আমল ।
 কিবা শুছাইলা তার নয়মেৰ জল ॥
 হায় একি নিৰাকৃশ দেখি তব ভাব ।
 উপকাৰে অপকাৰ শচের পতাৰ ॥

[୯]

ଅନ୍ତର ଅହଙ୍କାରେ ପୋଯେ ଶୁଠାକ କୁଥିଲ ।
 ଫହିଲା କୁମୁଦ ଗନ୍ଧେ ତାପିତ ଜୀବନ ॥
 ସାଧୁର ମାକଳ ଶୋକେ ଜଗିଲ ମା ଶୋକ ।
 ତାଟେ ବୁନ୍ଦି ତବ ମାସ ହେଲ ଅଶୋକ ॥

—•@•—

କାଟିଲେ ବନନ କମ୍ବ କରେଲେ କୁଠାର ।
 କରିଛେ ମତାର ତୁହି ତକର ମେହାର ॥
 କୁଣ୍ଡିତ ମାସିକା ମୁଖ ବିକଟ ଦେଖିଲେ ।
 ଉତ୍ତାମ ପାଦପ ଥଣ୍ଡ ଆଶାତେ ଆଶାତେ ॥
 କିନ୍ତୁ ମହିଳାହ ତରୁ ପ୍ରକାଶେ ମା ବଳ ।
 ଛାପାଦାମେ ଅନ୍ତର କରେ ଶୁଶ୍ରୀତଳ ।
 ଛୁଲିଛେ ଶାଖିନୀଅତ୍ର ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବାସ ।
 ବୋଧ ହୁଏ ବେଳ ତାରେ ଚାମର ଚନ୍ଦାସ ॥
 ହେ ତରୋ ! କରିଲା ତବ ଭାବ ବିମେକନ ।
 କରିଲୁ ଶିକ୍ଷକ ପାଦେ ତୋଧାଟିକେ ବରଣ ॥
 ଅନ୍ତା ହେଲେ ଏହି ଆମି କରିଲାମ ଜାର ।
 କରିବ ଶକ୍ତର ମନେ ମିଳି ବାବହାର ॥
 ସଦି ମୋରେ ରୋବେ କେହ କଟେ କଟୁତର ।
 ଶୁଦ୍ଧିତ ବଚନେ ତାର ତୁମିର ଅନ୍ତର ।
 ସଦି କେହ ତୁମ୍ଭ ଆମେ କରେ ଅପରାଧ ।
 ଶମ୍ଭଦରେ ଆମି ତାର ରାତ୍ରିକୁ ମାନ ।

যদি কেহ করে মোর শরীর পীড়ন ।
 "সখা সজ্জেধনে তাঁরে নিব আলিঙ্গন ॥
 যদি কেহ চাহে গোরে করিতে সংহার ।
 অৰ্পি নিব গালে তাঁর বক্ষতাৰ হার ॥
 ইতে যদি কেহ মোরে বসয়ে বাতুল ।
 বাতুল কে আছে বল তাঁর সংবুল ॥
 যে হিংসে আমাৰে দণ্ডি করি ভাঁৰে দেব ।
 তনে কি আমাৰ তাঁতে ঈতৰ বিশেষ ॥
 যদি সে জিজ্ঞাসে যোগে একেবন ভাব ।
 নিদেশ করিব মুক্ত তোমাৰ অভাব ॥
 ইতে যদি হেসে মোরে অবোধ মে কথ ।
 নিষ্ঠয় আবোধ সেই স্ববোধত লয় ॥
 অধ্যম ছইতে সদা জ্ঞানী লভে জ্ঞান ।
 সলিলমিশ্রিতমুক্ত হংস করে পান ॥

মগ্ন ছিল এই ভাবে অন্তৰ আমাৰ ।
 ছিল তাহে আচরিত ভয়ের সংক্ষাৰ ॥
 ভয়ে হোহে অভিভুত কুলে বেবন ।
 বক্ষিতে জীবন বেগে কুরে পলায়ন ॥
 এল বলি দোড়াইয়া দদন কুরার ।
 পুন রড় দেয় পুন লিয়ে কিটো চাব ॥

। ୫୩ ।

ମେହି ମତ ଘୋରା ଏହି ମିଥିଙ୍କ କାନ୍ଦିଲେ ।
 ସଚକିତ ଚିତେ ଯାହିଁ ଚଞ୍ଚଳ ଗମନେ ॥
 ପୁନଃ ପୁନଃ କିମ୍ବେ ଚାହିଁ ପାଇରା କରାମ ।
 ପାହେବା ଶାର୍ଦ୍ଦୀଲ କରେ ଜୀବନବିମାଣ ।
 ହଠାତ୍ ଅଚଳ ହୁଲ ଚଞ୍ଚଳ ଚରଣ ।
 ଚାକ ଏକ ସରୋବର କରି ଦରଶନ ।
 ଶାର୍ଦ୍ଦୀଲ ଅବଶ୍ୟ ସପ୍ତ ସୁମୂରୀର ଜଳ ।
 ଶୋଭେ ସଥା ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରତ । ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ।
 କଣୀର ମୌଖିକେ କିବା ମନୀର ଆକାଶ ।
 ବେଷ୍ଟିତ ଜଳଦରଳେ ଶୁଦ୍ଧାଂଶୁଦ୍ଧ ଭାସ ।
 କିମ୍ବା ଶାର୍ଦ୍ଦୀର ଅନ୍ଦେ ଯଥ କୌଣସି ରତନ ।
 ଦିଗୁଣ ପ୍ରତୀର ସନା ହୟ ମୁଶୋଭମ ।
 କିବା ଚିରହୁକେ ହୁମେ ମୁଖେର ପ୍ରଚାର ।
 ଯଲିମ ଦମନେ ହୟ ହୀମିର ମଧ୍ୟାର ।
 ମେହୁକୌଣସି ମେହୁକିତେ ବୁବି ନିରକ୍ଷର ।
 ଛଃଥାରଗୋ ଶୋଭେ ଏହି ମୁଖ ସରୋବର ।
 ଚାରିପାଇଁ କିବା ମନୋହର ପୁଣ୍ୟମ ।
 ଶୌରଭେ ମୌହିତ କରେ ଶୀଘ୍ରକେବ ମନ ।
 ମନ୍ତ୍ରିତ କୁମୁଦ ଜାଲେ ଶାଖିନୀ ମିକର ।
 ରହେହେ ଦୀକ୍ଷିତା କିବା କରୁଗୀ ଉପର ।
 ବୋବହୀ ହୁଏ ତାରା କୁମୁଦନୀରେ ।

মুকুর সদৃশ এই সরসী-জীবনে ॥
 নীল মল করে জল দিমেশের করে ॥
 খেলায় ঘরালকুল তাহার উপরে ॥
 অপূর্ব তমায় কত কমলেয় শোভা ।
 পরে পুরে গুঞ্জ তাহে অলি অধূলোভা ॥
 এমন গোলাতিকপ করি বিশেকন ।
 নাহিন ধাহার চির পুষ্টকে সগন ॥
 কিন্তু অনুপম ইহাহতে লিনগল ।
 মানসসরসী জল অভীব উজ্জ্বল ॥
 বিবেকের কর্তাল সেন্দিশ্বল জলে ।
 সদা করে বাল মল প্রতিবিহ ছলে ॥
 কুমতি শ্বেতাল তথা ছান নাহি পার ।
 সুমতি শূদরহস্তী খেলিয়া বেড়ায় ॥
 বিকশিত তথা জ্ঞানকলককমল ।
 বিভুত্রেন মধুতাহে অতি সুবিষল ॥
 হওরে প্রমত্ত জীব সেই মধুপানে ।
 গাওরে প্রাণেশ শুণ শুন্দুন্দু তামে ॥
 হেন শেষামৃত জীব যদি কর পান ।
 কমর হইবে তবে অমর সহান ॥
 এই বে সৎসনি জীব ছুখের আগার ।
 হইবে তোমার কাহে সুখের আধার ॥

[৯৫]

পৃথিবী পরক কুল। জন্মাটের বড়ে ।

কিন্তু তা দেবুরু মিভ প্রেমিক নিকটে ॥

হেরে সরঃ পৃথি-চির, বন দেখে ভীষ
হরিক বিষাটে করু ধাটে উপনীত ॥
তথার গগমে হেরি প্রবিঠ প্রকাশ ।
প্রভুর হইল ঘন অন্তর আকাশ ॥

—३५७—

ও কোবলী !

মাটের প্রভাব কিনা পুদুর ।
হেরিয়া মৌহিত হল অনুর ॥
বননীত ঝুপে শোভিছে কুল ।
ওঞ্জেরে ষেখানে অমির কুল ॥
সহ কুল ক্ষেতে কার্পাস আছে ।
মৌহিত নয়ন “মেছট” গাইছে ॥
ইঁকে চাস। ওঁ হল যুক্তিয়া ।
খোচে গুরু পূর্ণ পাঁচলি দিয়া ॥
কর বাকি কেহ বুলয়ে ধাম ।
কেহ মহি দেয় করিয়া গান ॥
রাখালে মোপাল চড়ার ঝলে ।
কড়ী দিয়া খেলে সদীর সজে ॥
ওদিগো ধেনুর গুরি ভার মুরি ।

ତ୍ରୟ ପାଇ ହାମ ଉନର ଡାରି ॥
 - ହାଥା କଟେ କେହ ତୁଳିଯା ଶିର ।
 କେହ ଦେହ ଲେହେ ବୁଦ୍ଧି ଶବ୍ଦିର ॥
 ଓହ ଚଲେ ଯାଉ କରିଯା ରବ ।
 ଆମାଲ ବାକିରା ରଖଣୀ ସବ ॥
 ପାନ କରି ସବେ ଚଲେହେ ବାଡ଼ି ।
 ଚିନି ବାଡ଼ା ମାର ଲଈବା ଇବ୍ରି ॥
 କାର ହାତେ ଶୋଭେ ଘୋଡ଼ା ମାଟିଯା ।
 କେହ ଚଲେ ଘୋଟ ଶିରେ କରିଯା ॥
 କାର ହାତେ ଘେଟେ ପୁରୁଳ ମାଜେ ।
 ଟୁମ୍ ଟୁମି କାର କରେତେ ବାଜେ ॥
 କେହ କହେ ଧୂଛ ମୁହଁ ସ୍ଵରେ ।
 ମରେଛିରୁ ପ୍ରାୟ ଛୁଟିର ବାଡ଼େ ॥
 ଆର ନା ଲଈବ ତୌରେର ମାଦି ।
 ହେନ ତୌର ପଦେ କୋଟି ଅଧିମ ॥
 ଛିଲ ତଥା ଏକ ହଙ୍ଗ ଭାବନ ।
 ମାରୀଗଣେ କହେ କଷ୍ଟ ବଚନ ।
 ହେ ଅବଲା କୁଳ । ଅମହେ ଖେଳ ।
 ତୌରେବାଟେ ବଳ ମାଜେ କି ହେଲା ।
 ଭାବେ ବୁଝି ମେହି ପାଞ୍ଚିତ ହବେ ।
 ଟମଜେ ଏତ କଥା କୋଣି ମନ୍ଦବେ ।

[୫୭]

ଆରତ୍ତିଲ ଦ୍ଵିଜ କଥା ପୁରାଣ ।
 କର୍ତ୍ତ ମତ ଦିଯେ ବାକୀ ପ୍ରମାଣ ॥
 ହିନ୍ଦୀଚଳ ମାତ୍ର ଶୁନେଛ କାମେ ।
 ତିବାଦେ ଗଞ୍ଜର୍ବ ସୁଖେ ସେ ଥାନେ ॥
 କିମ୍ବର ଅପ୍ରମାଣ ସଦା ବିହରେ ।
 ରମେଶ୍ବର ମେହି ଗିତି ଉପରେ ॥
 ଗୋରୀ ସହଜ ସଦା ବିହରେ ।
 ଅତି ସମ୍ମଦରେ ଶୁଣୁଟ ସରେ ॥
 ହେମ ମନୋରମ ଗିରି ଭିତର ।
 କ୍ରମ ହୁଦେ ଲାବେ ହୁନ କ୍ରମର ॥
 ପୁରା କାନେ ଏହି ତୌରେବ ରାଜ ।
 ମେହି ସରୋବରେ କରେ ବିଳାଜ ॥
 ବଥମ ଭାର୍ଗବ ପିତୃ ଆଜ୍ଞାନ ।
 ବିଲାଶେ ଜମନୀ ପକ୍ଷ ଧାର ॥
 ଯାତ୍ର ବଧେ ବାଜେ କରେ କୁଠାର ।
 କୋଥା ନାହି ହେଲ ମିଳାଇ ତୀର ॥
 ପରେ ମେହି ହୁଦେ କରିଯା କ୍ରମ ।
 ଅନ୍ତରୀମେ ରାମ ପର୍ବତୀଲ ଆଲ ॥
 ଆଲିଲା ଭାର୍ଗବ ଆହରେ ଭାଇରେ ।
 ଭଗୀରଥ ଯଥା ଆଲେ ପୁରୋତ୍ତରେ ॥
 ଧନ୍ୟ ଜ୍ଞାନପୁର ଜ୍ଞାନେ ହେଲା ॥

ଶାରେ ଅବହେଲା ଉଚିତ ମୟ ॥
 ଯିଥା ନକ୍ଷେ କଥା ଜତା ନିଷ୍ଠୟ ।
 ବିମା ହୁଏଥେ ନହେ ପୁଣ୍ୟ ସଂଗ୍ୟ ॥
 ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତାହାର ସର୍ବାବ ଆଗେ ।
 କମଳ ତୁମିତେ କନ୍ଟିକ ଲାଗେ ॥
 ଅନ୍ଧମୋରେ ଶୁଦ୍ଧ ଅନନ୍ଦ ଘେଡ଼ । ।
 ଶୁଗଙ୍କୀ ଚନ୍ଦନ ଭୁଜିପେ ବେଡ଼ ॥
 ପ୍ରବାଲ ଅଗନ୍ଧ ଜଳଦିଭଲେ ।
 ଅଁଧାର କୀରତେ କୀରତ ଜୁମେ ॥
 ଏତ ସଲି ହିଙ୍ଗଟେଲା ନୌରବ ।
 ଲଜ୍ଜାର ଅଲିନା ରମଣୀ ମବ ॥
 ଶୁନ୍ମିଯା ହିଜେର ଏତେକ ଭାସ । .
 ଅପୂର୍ବ ଭାବେର ହଲ ପ୍ରକାଶ ॥
 ସହେଦି ମନେରେ ବଲିମୁ ସାର ।
 ଛବତୀର୍ଥ କାଜ ନାହି ତୋମାର ।
 ଜୀବତୀର୍ଥ ଯମ ଚମରେ ଡଳ ।
 ବିକୁ ପ୍ରେମ ହାହେ ବିମଳ ଅଳ ॥
 ହୁଏ ମେହି ଲୌରେ ସମ ମଧ୍ୟ ।
 ଭଜି ଭାବେ ପୂର ବିକୁ ଚରଣ ॥
 ପୁତି ହବେ ତାହେ ଦେହ ତୋମାର ।
 ଅନୁମ କାହେ ହେମ ତୀର୍ଥ ହି ହାର ।

[୯]

ପ୍ରାଣେଣ ଚରଣ କରି ମୁଦ୍ରଣ ।
 ବାଡ଼ୀ ପାନେ ସୁଖେ କରି ଗବନ ॥
 ସେତେ ପଥ ପାଶେ ମୋହେ ଅସ୍ତର ।
 “ଚଲିତ୍ୟ ତଳାର ବେଳା” ମୁଦ୍ରଣ ॥
 ସମେହେ ମୋକାନ୍ତି ବାଜାର ମେରି ।
 ପଣ୍ଡ ଜିନିମେର ଲଈସ ଦେବି ॥
 ଶତ ଶତ କଟ ଉଠୋଇ ଫଳ ।
 ଭରମୁଜ ଫୁଟୀ ବିଲୁ ସକଳ ॥
 ତଥ ହେତି ନାରୀ ମାନ୍ୟମାନାକାର ।
 ନୟନ ମୋହିଲ ପ୍ରକଟେ ତାର ॥

—•••—

ଲୟ ଚୌପଦୀ ।

ନରୀମା ନାଗରୀ, ଆହାକି ମୁଦ୍ରରୀ ! କଥେ ବିନାଧରୀ,
 ଦୀଢ଼ାଯେ ଆହେ ।

ସଜିନୀ ଲଈସ, ଶିଶୁ ଆକେ ନିଯା, ତିଭିନ୍ନ ହଇବ
 ମେଳାତ କାହେ ॥

ବନନ ମଞ୍ଜଳ, ମରିକି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ, କରେ ମାଳ ଘର,
 ସେମନ ଶଶୀ ।

କାତଳ ଶୋଭାର, ମନ ଭୁଲେ ବାର୍ଯ୍ୟ, ଉଲ୍ଲକ୍ଷ ତାହାଇ,
 କମଳ ଘସୀ ।

ମୋହିତ ଅମଳ, ହେଉଇବ ବରଣ, ଶୋଭିତିହେ ହୃଦୟ
 ପରବ

ବୁଦ୍ଧି ବିଧି ମନେ, ପଡ଼େଛେ ଏଥିମେ, ଡାଇନେଲେ କେମ୍ବେ
ହିଲ ହେଲ ॥

ହୁଅଖି ବଲେ ତାର, ନାହିଁ ଅନନ୍ତାର, ହୁକରେ ଶାଖି
ବାଟୁଟୀ ମାଜେ ।

ହେଲ ରଙ୍ଗ ସାର, ବଲହ ତାହାର, ହାର ଅନନ୍ତାର
ଲାଗେ କି କୌଣେ ॥

ପତି ଲମାର, କେମନ ଆକାର, ଧିକ ଧିକୁ ତାର
ଧିକ ଜୀବନେ ।

ହୋଇଁ ଶିଳ୍ପାର, ରେଖେହେ ନିରାର, ଶଶର ଆଲାର
ହେଲ ରତନେ ॥

ପତିପତି ଧିକ୍, କିନିବ ଅଧିକ୍, ଧିକ ଭାତୋଧିକ୍
ବାମନ କୁଳେ ।

ଏମନ ବାଲାର, ଧେ କୁଳେ ଭ୍ରାନ୍ତାର, ଜୀବନ କବେ ତାହା
ଥାବେ ମୃଦୁଳେ ।

ପଞ୍ଚାର ।

ହାର । ଏକି ଅପରିପ ନାରୀର ଆଚାର ।

କୈଛାର ଅଧୀନ ଲଜ୍ଜା ଦେଖି ବେ ତାହାର ।

ଦେଖି ଦୂରୀନ୍ତ ତାର ଏମାରୀ ହିତେ ।

ଏମେହେ କେବେଳ ହସୀ ବାଜାର ଦେଖିତେ ।

ସମ୍ମଯ ଗର୍ବୀ, ଲୋକ କାହାମାନେ ଯାଇଲା ।

[୬୧]

ସଂପର୍କରେ ଆଜେ ମୋଟିଲେ କାହିଁରେ ମା ଡରୀର ॥
 କିଛି ବେ ଅଜଳା ବଞ୍ଚି ପତିତ ଭବଳେ ।
 ସହିତ ତାହାର ମେତା ଆଜିଲା ଦର୍ଶନେ ॥
 ହେବିଲେ ଛାଯାତେ କଳୁ ନରେର ଆକାଶ ।
 ବୃଦ୍ଧ ମୁଖେ ଯୁଦ୍ଧଟିର ବସନ ବିସ୍ତାର ॥
 ବିନ୍ଦୁ ହଇଥା ଥାକେ ମତ କରି ଶିଶୁ ।
 ଚଲିତେ ଥମିଲା ପରେ କୋବଳ ଶରୀର ॥
 ମୁକାତି ଦଦମ ଢାକା ଶ୍ରୀହତିଲମ୍ବୁର ।
 ଡାକେ ଘାତ “ଚିତି” ରୁବ ଶ୍ରବଣେ ହୁଏ ॥
 ଯୌନନେ ରମଣୀ ବଟେ ମାଜେର ଆଶାବ ।
 କାଳେ ଏ ମରମ ତାର ଥାକେ ନାକି ଆର ?
 ବାୟୁ ରୋଧେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହେଲେ ପ୍ରକଳି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
 କରେ ଭୟତର ବାଡ଼େ ଜଗତ ପାଇସ ॥
 ବାକା ମୋଦେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୁଖ ଯୈବଲେ ବାମାର ।
 ପ୍ରେତୀର ମେ ମୁଖେ ହାତ । କଳହ ମଙ୍ଗାର ॥
 ସଖନ କମ୍ପଲେ ଛୋଟେ ଭାବୀର ଦଦମ ।
 ହିତାହିତ ଆଜିଲ ତାର ଥାକେ କି ଉଥମ ?
 ସଂମାର ଅମାର ତାର କମ୍ପଲେର ମୋଦେ ।
 ବଜୁର ବିଶ୍ଵେଷ ହେ ରମଣୀର ଝୋଦେ ।
 ପଲାୟ ଶର୍ମି ତର କଳହେର ମୋଦେ ।
 ବିହୁରେ କାନ୍ତିର ଅମାର ମିଳ ରିକୁ ତୋରେ ।

ଶୀମ) ବଟେ ଲଜ୍ଜାବତୀ କାମିନୀ ରତ୍ନ ।
 ନିଲଜ୍ଜ' ନାରୀର ବଟେ ଅଧନା ଜୀବନ ॥
 ତୋହସୌଦ ଭୂଷା ସଥା ଚଞ୍ଚଳା ଉଙ୍ଗୁଳ ।
 ସରସୌଦ ଭୂଷା ସଥା ବିକଟ କମଳ ॥
 ବସନ୍ତେ ଭୂଷା ସଥା କୁମୁଦନିକର ।
 ନିକୁଞ୍ଜେ ଭୂଷା ସଥା କୋକିଲେର ପ୍ରତି ॥
 ବୌରୁଷ ଭୂଷଣେ ଶୋତେ ପୁଣ୍ୟ ସେମନ ।
 ମେହି ଯତ ରମଣୀର ଲଜ୍ଜାକୁ ଭୂଷଣ ॥
 କିନ୍ତୁ କୋନ୍ମ ଲଜ୍ଜା ହୟ ଭୂଷଣ ତାହାର ।
 ବାରେକ ଦେଖିବ ତାର କୋଟେ ଶୁବିଚାର ॥
 ସେ ଲାଜେ କମଳ ତାତ୍ତ୍ଵ କରେ ନିବାରଣ ।
 ସେ ଲାଜେ ମୁଦ୍ରିଯ କରେ ଅପ୍ରିୟ ବଚନ ॥
 ସେ ଲାଜେ କରିବ ତାର ଦ୍ଵେଷର ସଂହାର ।
 ସେ ଲାଜେ ବାରଣ କରେ ହୀନ ବାଭିତ୍ତିର ।
 ଧର୍ମ ବଟେ ମେହି ଲାଜ ରମଣୀଭୂଷଣ ।
 ବୋବା ମୁଖ ଢାକା ଲାଜେ କୋନ୍ମ ଆଯୋଜନ ।
 ଚଲି ରଜେ ଏହି ସବ ଭାବି ଘନେ ଘନେ ।
 ପରେର ଦୀର୍ଘତା କରେ କଥେପକଥମେ ।
 ବିଶେଷ ପ୍ରକଳ୍ପି ତାର ଅମୀର ଭାତୀର ।
 ଖୁଲିଯା ରଙ୍ଗନ କରେ ମାନସ ଆମାର ।
 ହାହ ଓକି ବର୍ତ୍ତିମ ରେ ତପନ ଜପନ ।

[୬୩]

ଅଞ୍ଚଳମେ ବୁଦ୍ଧି ଭାଙ୍ଗୁ କରିଲା ଗମନ ।
 ହେବିଯା ମାର୍ତ୍ତିଷ୍ଠ ଅନ୍ଧ ପାଣ୍ଡୁର ଆକାଶ ।
 ଅପରମପ ହଳ ଏକ ଭାଙ୍ଗେ ସଞ୍ଚାର ।
 ଗୋରବେ ବନ୍ଧୁର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଭାତ ସମୟ ।
 ଜନ୍ମିଲା ଉତ୍ସଲି ପୂର୍ବ ଶୃଦ୍ଧିକା ଆଲମ ।
 ହେବିଯା ନାମାକ ରୂପ ବିହିନ୍ଦୀଗମ ।
 କୁଳ କୁଳ ଦରେ ଈକଳେ ମଞ୍ଜଳାଚରଣ ॥
 ମୋହଭ୍ୟବୀନ ଲଭେ ଅତି ଘରେ ଘରେ ।
 ଅନିଲା ପ୍ରଭାତାନିଲ ସର୍ବ ସର୍ବ ଘରେ ॥
 ଦେଖି ତାର ମୁନବୀର ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହୌସ ।
 ବାଡ଼ିଲେକ ବନ୍ଧୁର ପରମ ଉତ୍ସାହ ॥
 ମୋହାଗେ ଡଟିମୀ ତାରେ କୁନ୍ଦେ ଲହିଯା ।
 ନାଚାଇଲା ଅହାକମେ ହାମିଯା ହାମିଯା ॥
 ଏହି ରୂପେ ଗତ ତାର ଶୈଶବ ସମୟ ।
 ଦ୍ୱାରାକେ ଯୌବନ ଆସି ହଇଲ ଉଦୟ ॥
 ବାଡ଼ିଲ ତଥିର ତାର ପ୍ରତାପ ଅପାର ।
 ବିନାରେ ଅଥର କରେ ଅଜ ବନ୍ଧୁର ॥
 ହଇଲେକ ଅଲିନୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଲାଷ ।
 କୁମଦୀ ଲହମ ମୁଦି ହଇଲ ହତାଶ ।
 ଚକ୍ରବାକୀ ହଇଲେକ ଓଷଧେ ବନ୍ଧୁ
 ବହିମ , ଅନୁକପାରି-ଚକୋରି ଯମ ।

ପ୍ରଥମୁଖ ଅନ୍ତରେ ଦେଖେ କୌଟେ ବୁକ ।
 ମହାପେ ଇଛିଆ ଅଜ ପଳାଯ ଉଲୁକ ॥
 ଏହି ସତ ଅଗତେ କହିଲୁ ଅଭ୍ୟାଚାର ।
 ଚରମେ ଧରିଲ ରବି ପାଣୁର ଆକାର ॥
 ହେ ଯୌବନ-ମଦ ମହ ଅହକାର ନର !
 ଦେଖ ତାମ୍ଭୀତେ ଶେଷ ମେ ଭାଙ୍ଗର କର ॥
 ସେମତି ରବିର ହାତ ମେ ଗତି ତୋଦାର ।
 ହୟ କିଳା ହୟ ଚେତେ ଦେଖ ଏକବାର ॥
 ହଇଲ ଜମମ ତଥ ଭୂତଲେ ଯଥମ ।
 କରିଲ ଯନ୍ତ୍ରଧରି ବୁଲାଦନ୍ତଗନ ॥
 ମେ ଶୁଭ ବାରତୀ ମୁତ୍ତ ପରବ ଉଜ୍ଜ୍ଵାମେ ।
 କହିଲ ହାସିଆ ମର ବାକବେର ପାଥିଶେ ॥
 କୌତୁକ କରିଯା ପୁରୁଷମିଳାଇଁ ବତ ।
 ମୋହାଗେ ଅଦୟେ ଲାଯ ଲାଚାଇସ କତ ।
 ହାଯ ଗତ ଏହି ସତ ଈଶବ ତୋମୀର ।
 ପେଯେଛ ରୌଯମ ରାଜ୍ୟେ ପୂର୍ବ ଅଧିକାର ॥
 ଧୋରେଛ ଶାରୀର କାନ୍ତି ଭୂବନକୋହମ ।
 କରିତେହେ କତ ସତ ମାନୁସ ଚାଲିମ ର ।
 କାରେ ମହାପିତ କର କୋରେ ଅବିଜାର ।
 କାରେ ଶୁଦ୍ଧିକାଳ କୋରେ କରିଲୁ ବିଜାର ।
 କାରେବ ମହାତ୍ମା କର ପିଲା ମହାରାଜେ ରାଜୁ ।
 କାରେ କଟ କର ମଦ ମିଠୁର ବଚନେ ॥
 ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତ ମଦ ପିଲା ମହାରାଜ ।

[୬୫]

କାରେ ସହ ମିଶ୍ରନ୍ତର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦହମେ ।
 କାରେ କର ଦୌନହୀନ ସମ୍ପଦି ହରଣେ ।
 କାରେ କର ଧରେଶ୍ଵର ଅର୍ଥ ବିତରଣେ ॥
 କାରେ ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ କର କୋରେ ହେଲେ ଜ୍ଞାନ ।
 କାରେ ମଧ୍ୟଦରେ କର ଉଚ୍ଛାସନ ଦାନ ।
 କରିତେହ କତ ଯତ ଭଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରଚାର ।
 ଅମ୍ବାଗ ଭଙ୍ଗୀୟ ମର ହବେନାହେ ମାର ॥
 * ଶୀତ ପକ୍ଷ ପାଛେ ଥଥା କୁଣ୍ଡ ପକ୍ଷ ଆଛେ ।
 ହନ୍ତକାଳ ଆଛେ ଥଥା ଘୋବନେର ପାଛେ ।
 ଏହି ସେ ଚାଚର କେଣ ଆତି ସ୍ଵଚିକଳ ।
 ଭୃଗୁନ୍ତ ବଜତ କାନ୍ତି କୁରିବେ ଧାରଣ ॥
 ଏହି ସେ ଶଶୁର ତୁଳ୍ୟ ବଚନ ତୋମାର ।
 ବନମ ପ୍ରମିଳିତ ହଲେ ଦୂରୀ ହବେ ଭାର ।
 ନୟନ ତୋମାର ଦୂର ଦର୍ଶନେର ଯତ ।
 କିନ୍ତୁ ହବେ ମେହି କାଲେ ଦୃଷ୍ଟିପର୍ଦ୍ଦିତ ।
 . ଲୋମିତ ହିବେ ମାଂସ କୁଞ୍ଜ ପୃଷ୍ଠଦେଶ ।
 ଲୌନ ହବେ ଶରୀରେର ଶୁଚାକ ଶୁବେଶ ॥
 * ଏହି ସେ ଚରଣ କର ଆତି ବନଦୀନ ।
 ବାହ୍ରକ୍ୟ କୁର୍ବଳ ହୋଇୟ ହବେ କମାନ୍ଦିନ ।
 ଏହି ସେ ଲୋମିତ ଶୀତ ମିଳୁଣ୍ଡକାଳମେ ।
 ହବେକି ଶୁଦ୍ଧ ଆନ ବଦିଳ ଅବମେ ॥

ବନ୍ଦେର ମନୋହର ପ୍ରଶ୍ନ ସଂଖ୍ୟାର ।
 ଶରତେର କୁଳମେର ମୁଦ୍ରା ମନ ତାର ॥
 ପୂର୍ବାବେଳୀ ମେହି କାଳେ ତେମାର ବାସନୀ ।
 ତୁ ଯିବେଳା ଅକନ୍ତେଜ ନୌରମରମନ ॥
 ବିରମ ଶୁଣୀର୍ଗ ଗପ କାଶେର କୁରବେ ।
 ବିରଜ କରିବେ ତୁ ଯି ସଂଗାନ ଦାଙ୍କବେ ।
 କଲତଃ ମିଛାର ସେବନେର ଅହକାର ।
 ଧାକିବେ ନା ଆର ତବ ଧାକିବେ ନା ଆର ॥
 ହେସବା ! ଅନିତ୍ୟ ଦେହ ଜୀବିଷ ନିର୍ଜନ ।
 କଳୁଷ ବିମଶ କର ଧର୍ମର ସନ୍ଧାନ ॥
 ଅଧ୍ୟୟୀ ହଇଲେ ଏବେ ଯତ୍ତାର ବଶେ ।
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ହବେ ଶେଷେ ଚରମ ଦିବଶେ ।
 ଦେହ ଭଙ୍ଗ ହବେ ବୋଲେ ଦଙ୍ଗେ ଦଙ୍ଗେ ତାର ।
 ଅମର ଲାଜ୍ଜାଧି ରାଗେ କୋର ନା ସଂହାର ॥
 ହେରିଯା ପ୍ରେଦୋତେ ଶ୍ରେଣୀବନ୍ଦ ଦ୍ଵିଜଗଲେ ।
 ବାଟେ ସାର ମାଳା ପ୍ରଥାର ବିମାନଗମନେ ।
 ଆନନ୍ଦେ କ୍ରୂର କାଜ କରି ସର୍ବପରମ ।
 ଏବେଶ କରିଛେ ଅଈ ନିର୍ବାଟେ ଆପଣି ଚାସାର କୁଟିର ଆହା କିବା ମନୋହର !
 ରଯେହେ ଲୁକାଯେ ତକ ଶାଖାର ତିତର ।
 ହେଲେହେ ତୁ ଲିହେ ଶାଖା ପ୍ରେଦୋତେର ବାର ।

[୬୭]

ଦେଖ । ସାଥ ଗୁହ ପୁର ମହାରେ ଲୁକାଇ ।
 ସଥା କୁଳଦୂଷୁଳେ ଯୁଧ ଆଚାନ୍ଦନ ।
 ପୁର୍ବାର ଶୁଣ୍ଡଟାଯ ଢାକିଛେ ବଦଳ ।
 କିନ୍ତୁ ଅବଧେ ଆହା ବ୍ୟାକୁଲିତ ଯତ ।
 ପ୍ରାତେ କରେ ପ୍ରତିଧଳି ଶୃଗାଳ କ୍ରମନ୍ତ
 ନନ୍ଦନ ଯୁଦ୍ଧିଆ ଉଦ୍ଧରେ ଯାଇ ଯାଇ ।
 ଜୟକ କରିଛେ ବାକୁ ଶୌକେର ଲହରୀ ।
 କିନ୍ତୁ ତାର ସମ୍ମଲେର ହେଠେ ମନ୍ତ୍ରାଚାର ।
 କାର ଛନ୍ଦେ ନାହି ହସ କରଣାନନ୍ଦାର ।
 ହୋଇଁ ତାର ହୁଥେ ହୁଗୀ ବିଷ ଅନ୍ତରେ ।
 ଅଶୁକେର ଦମ ଅଛି କାହେ ଉଟେଇଛାର ।
 ହେ ଯୁଦ୍ଧ କଳହପ୍ରଯ ମାନ୍ଦବ ହୁର୍ଜନ !
 ଶୃଗାଳ ଅନ୍ତତି ଆତି କର ବିଶୋକମ ।
 ସେ ଏକତ୍ବ ଗୁଣେ ଅଗରାମି-ଶୁରଗନ ।
 ଅବଳ ଅନୁର କୁଳେ କରେଛେ ଶାମଳ ।
 ଯୁଧକରୀ ମେ ଏକତ୍ବ କି ଯୁଦ୍ଧ ବିରାଜେ ।
 ଜୀମହିମ ଧୀମହିମ ପଞ୍ଚତ ସମାଜେ ।
 ଅଚେତମ କି ଚେତନ ପଦାର୍ଥ ନିଚର ।
 ସ ଏ ଗୁଣେ ସତ କେମ ନିକୁଟି ମା ହସ ।
 ଏହି ସେ ଲାଲିତ ଗୀତ କିନ୍ତୁ କାମଦେ ।
 ହେ ଏକି ମଧୁର ଜୀବ ବରିନ ଅବଧେ ।

ଏକତାର ପ୍ରଭକୁଳେ ହିଲେ ସନ୍ଦର୍ଭ ।
 ସନ୍ଦର୍ଭ ମହାକାର୍ଯ୍ୟ କରେ ସମ୍ପାଦନ ॥
 ପ୍ରଜାଯା ମା ହସ ସଦି ଦେଖନୀ ମେଘନା ।
 ବଲ୍ମୀକ କରିଛେ ଚାକ ଗେହେର ରଚନ ॥
 ଅଗାଧ ପଥୋଧିମୀରେ ସାହ୍ରାତୀ ମରାନ ।
 କରିତେହେ ପଶାକୀଟ ଦ୍ଵୀପେର ନିର୍ମାଣ ॥
 କିବା ଶୁଖେ ମିଜବାମେ ଶିଥିଲିଙ୍କାଗଣ ।
 ନୀରୁମ ମିହାରେ କରେ ମରମ ଅଶମ ॥
 ପରମାଣୁ ହୋତେ ଆହେ କୁଞ୍ଜ କି ମୁଖୀରେ ।
 ଉତ୍ତୃତ୍ତ କାନ୍ତ ଶତ ଶତ ପତଙ୍ଗ ଫୁଁକାରେ ॥
 କିନ୍ତୁ ତାମ ଏକତ୍ରିତ ହିଯା ସଥର ।
 ଏକାଶ ଭୂଧର ରୂପ କରିଲେ ଧୀରଣ ॥
 ନିର୍ମାଣେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରଭକୁଳ ଅତ୍ୟାଚାର ।
 ଶୁରେଶେର ଦେ ଅମୋଘ ଅଶମି ପ୍ରହାର ॥
 ବିକଳ ଦେ ମର ବଳ ସକଳ କି ହୟ ।
 ତୁମିରି ଶୁଦ୍ଧେ ବେଜେ ହୟ ପରାଜୟ ॥
 ବଳ ମା ହେ ମର ! ହୁଥା କାଜ କିହେ ଲାଜେ ।
 ଜ୍ଞାନଗର୍ବି-ଶ୍ରଦ୍ଧେ କି ଦେ ଏକତା ବିରାଜେ ?
 ହୟେହି କି ତାହେ ଶୁଦ୍ଧ କୁଶଳ ପ୍ରଚାର ।
 ବିବେକେର ଶକ୍ତି ଆର ଦୟାର ସନ୍ଧାର ॥
 ଧିକୁ ତବ ଜ୍ଞାନେ ଧିକୁ ଜୀବମେ ତୋଷାର ।

[୬୯]

ପଣ୍ଡର ସମୀନ ମହେ ତବ ବ୍ୟବହାର ॥
ଆହେ କି ବିଜ୍ଞାନେ ତବ ଏ ହେଲ ବଚନ ।
ଶ୍ଵଗଣେ କରିତେ ମନ୍ଦ କଲାହେ ପୌଢମ ॥
ବଳନୀ କି ଶାସ୍ତ୍ରେ ଆହେ ଏନୀତି ଅଳାଦ ।
କୋନ୍ତେ ଏକୁ ହୋଇତେ ଏକେ କୋମେହ ଉଦ୍ଧାର ॥
ଅକିଞ୍ଚନ ସମ ହୀନ ଦରିଯା ମନ୍ତରେ ।
ବନ୍ଧନ କରିତେ ଆହୁ ! ଦୀନଙ୍କ ଶୃଷ୍ଟିଲେ ॥
ଦର୍ଶାର ଭାଙ୍ଗନ ଯାରା ହାଯ ହାଯ ହାର ।
କଶାଦ୍ଵାତେ ରଙ୍ଗ ପାତ ତାହାରେ ଗୋଟିଏ ॥

—୧୦୯—

ଏହି କି ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ତବ ହେଜୀବପ୍ରଧାନ !
ବିନାଶ ଭୂବନ ରୋଧେ ହୋଇତେ ସମ୍ମାନ ॥
ହେ ସମ୍ପଦ ! ହୟ ନାକି କଙ୍ଗନ ସମ୍ମାନ ।
ଦହିତେ ବନ୍ଦୁକାମଲେ ଅନ୍ଧ ବନ୍ଧୁଧାର ॥
ଶୁରମ୍ବ ମୁଅନ୍ତ ତାର ଶୀଘର ବନୁନ ।
ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତ କଥିରା ତାହା କରିତେ ଦ୍ଵୀପ ॥
ଆହୁ ମିଛା ଦରା ଦିଜା କି କାହି ତୋଧାର ।
ତୁ ମିତ ଭୂବନେ ଖାତ ସମ ଅବତାର ॥
ବଟେ ବଟେ ଧରା ମେହି ପୁରୁଷ ବୁନୁନ ।
ସେ କରେ ମେଦେର ହିତେ ଅମୀର ଚାଲନ ॥
ଧରୁକର କାହି ବଟେ ଶୁରମ୍ବ ତାହାର ।

ପ୍ରାଣ ଦାବେ ସ୍ଵାମୀନତା ଯେ କରେ ଉଦ୍‌ଧର୍ଯ୍ୟ
 ଯେ କରେ ସଂଶେର ତରେ ଦେଖେର ପୌଡ଼ନ ।
 ଅଧିମ ପୁଞ୍ଜ୍ୟ ମେହି ତାଙ୍କସ ଛୁର୍ଜନ ॥
 ବଟେହେ ଦୀର୍ଘ ତାଙ୍କ ବଚିତ୍ତ ସରତ ।
 କଲିବ ମେଥନୀ କମ ହକ୍କୀଯାହେ କତ ॥
 ବଟେ ଈତିହାସେ ତାଙ୍କ ବଢ଼ିଲେ ସନ୍ଦାଳ ।
 ବର୍ଣ୍ଣିତେ ଦୁର୍ବାଳୀ ସାହେ ସୁରେତ ପ୍ରଧାନ ॥
 ଆହେ ମେହି ନିତ୍ୟ ଧୀମେ ଅନ୍ତ ଅଳୁଗମ ।
 ଅଟିତ ତାହାଟେ ଦୁଷ୍ଟ ନଦେଇ ଦୟା ॥
 କବେ ମେହି “ଶିଜରେ” କଲଙ୍କ ଦୁଟିବେ ।
 “ମେକନରେ” ଦର୍ଶା ଦୋଳେ ଜଗିତେ ଘୁର୍ବିବେ ॥
 “ଟେମୁର” ଶ୍ରୀବନ୍ଦେ ମୋରେ ବଲିବେକ ରୀମ ।
 ଆମରେ ଲବେମା କେହ “ନାଦିରେର” ମାମ ॥
 ଯତ କାଳେ ମାନବେର ହବେମା ଏହିତି ।
 ହବେମା ମାନୁଷ ହଦେ ଶାନ୍ତିର ବସତି ।
 ହବେମା ହବେମା ତାର ମାନୁସ ଶୀତଳ ।
 ହବେମା ନିର୍ବିଗ ତାର ସଂଶେର ଅନୁଳ ।
 ହେ ଶାନ୍ତି ! କୋଥାର ତୁମ୍ଭି ବଲ ଗୋ ଅବୀମେ ।
 ନଗରେ ପଞ୍ଜିତେ କିମ୍ବା ଗହମ ବିଶିଳେ ॥
 କିମ୍ବା ଗିରି ଗୁହା ତମେ ସୁଧେ କର ବାମ ।
 ଯଶଲିପଶୁ-ଆସେ ତେବେ ମୋରକୁ ମିରାମ ॥

[୭୧]

ବନ ଦେବି କେଥେ ତଥ ନିତା ନିକେତନ ?
 ସାଙ୍ଗାତିର ଅଦିକାରେ କରିଲେ ବନ୍ଧୁମ ॥
 ସେ ଥାମେ ତୋମାର ସହ ପ୍ରକୃତି ମୁଦ୍ରାରୀ ।
 ହରିଯେ ବିରାଜେ ସଦା ସଥା ଜହଚାରୀ ॥
 ସେଥାମେ କଳହରବ ନା ଆଶେ ଶ୍ରବନେ ।
 ଏ ମହେ ଜୀବନ ହେଲ ମଶେର ମହମେ ॥
 ସେଥାମେ ବିହଙ୍ଗ ଚର୍ଯ୍ୟ ମୁଲନିତ ତାମେ ।
 ତୁ ଯେ ଅନ୍ତର ସଦା ବିଜ୍ଞ ଗୁଣ ଗାମେ ॥
 ଯଥାଯ ପାନପ କୁଳ ଭାବୁକ ନିକରେ ।
 ଉପଦେଶ ଦେଇ ସଦା ଶର୍ମ ମର୍ମ ଶବେ ॥
 ଏମନ ଯତନ୍ତ୍ଯ ହାଲ ବନ୍ଦି ଆଖି ପାଇ ।
 ତାପିତ ଅନ୍ତର ତବେ ପୁଲକେ ଭୂଡାଇ ॥
 ଆଗେଶେର କୌଣ୍ଡିଷ ମତ କରି ବିଲୋକନ ।
 ସଦା ତାର ଗୌତ ବରେ ହଇବା ଘଗନ ॥

ହେବେ ମନ୍ଦ୍ୟ ଆଗବନ ଧାଇ ଜୁରା କରି ।
 ନୀରବେ ଆମିଳକ୍ରମେ ଶୁଦ୍ଧୀରା ଜରିବୀ ॥
 ହାଯ ବିହଙ୍ଗଗନ ନୀରବ ହଇଲ ।
 କିନ୍ତୁ ବିନ୍ଦିଶାଗୀ ମୁରେ ଅନ୍ତର ବୋହିଲ ॥
 ଉଦର ହଇଲ ଆମିଛଜ୍ଞମା ଗଗନେ ।
 ଶୋଭିଲ ପ୍ରକୃତି ଅନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିନ କୁଷଣ ॥

ଏହିମ କୁପାଦେଖେ ମନ ତୃପ୍ତି ହର କାହିଁ ।
 ନିବେ ଥିଲୋଟିତର ଆମେ । ଅୟିଲେ ପୁନର୍ବାଟେ
 ଫୁଟେଛେ ବନ୍ଧୁଭୂରା ବଳୋ ଭିତର ।
 ଭୁଲେ ଶିର ସଦା ରଙ୍ଗେ ଯୋହିଛେ ଅନ୍ତର ॥
 ଜୀବେ ଓ ଭବତ ଦଳ ଭବେ ମା ତଥୀର ।
 ଶାନ୍ତିର ନିକଟେ କୋଥି ଲମ୍ପଟ ନେବୋଇ ?
 ଚଲିବୁ ପୁରଜେ ଶୋଭା ଦେଖିବେ ଦେଖିବେ ।
 ଉପରୀତ ବାଜି ଜ୍ଞାନ କାହିଁ ଅଚସିବେ ॥

—•@•—

ତ୍ରିପଦୀ ।

ମରି ମରି କିବ; ମୁଖ, ହେତ୍ତା ଗେହେର ମୁଖ,
 ଉଥଲିଲ ଆନନ୍ଦ ଅପାର ।
 ମିଜ ବାସ ଦରଶିଲେ, ବଲହ କାହାର ଘରେ,
 ସନ୍ତୋଷେର ମା ହୟ ସଞ୍ଚାର ?
 ମାଜିଯା ମାନ୍ଦାର ଦାମେ, ମୁଖୀ ଈବଜନ୍ମ ଧାମେ,
 ମୁହାପାଠମେ ଶଚୀ ଶଚୀ ପାତି ।
 ଗହନ କାନ୍ତାରେ ଚରି, ଅଭକ୍ଷା ଭକ୍ଷଣ କରି,
 ତତ ମୁଖୀ ପଞ୍ଚର ଲମ୍ପଜୀ ।
 ହରେ ରମ୍ଭା ମିକେତମ, ଭୁଲେକି ପଞ୍ଚରମଳ,
 ବାହ୍ନା ତାର ମହା କମରାଳ ।

[৭০]

সদা কন্টকিত বলে, বঞ্চে পুনর্কিত মনে,

প্রণামে ও ছাড়েন নিরাস ॥

জিজ্ঞাসিলে কুণ্ঠবনে, শুভা-ষি-বিহুগণে,

বলে তারা কল কল আরে ॥

রয়ে পূর্ণ মামা মত, শুবর্ণ পিঙ্গরে কড়ে,

মুখ ঘত পাসপ কোটরে ॥

বৈধে শাস পালে পাল, যখন চৰায়ে পাল.

উড়ে বায় পশ্চিম অঞ্চলে । ৩

এক দৃষ্টে মরি মরি, বাস নিরীক্ষণ করি,

বোঁৰে তারা অয়নের জলে ॥

গহ-শোকে দগ্ধ হিয়া জলনিধি সাঁতারিয়া

আসিতে বড়ন কড় পায় ।

রক্ত শ্রোত বহে গায়, দাকণ শুঙ্গল পায়,

আসিবেক হার হায় হায় !

স্ববাসে কি মুখ আছে, শুনহ কাকিৰ কাছে

সককণ ভাবে কি মে কয় ।

ত্রিদশালয়ের মত, শুরমা ছুবদে কড়ে,

কুটিৱে হে মুখের উদয় ॥

দেবতা দাবৰ মত, কান্দন বিমাৰচৰ

গৃহ-কৃষে জৰুলে মগন ।

তবে বল পুলকিত, কেননা আঁয়ার চিত্ৰ,

হবে বাস করি বিলোকন ॥

যেই স্থানে কগে কগে, রেহ পূর্ণ সঙ্গেধঃ

বিড়রে জননী সুখ ধার ।

অনকের সুবচন, পৌরজন সত্তজন

শিশু মুখে মধুব সঞ্চার ॥

সুখকর অনুপম, কিন্তু বনে গৃহসম

বল আঁর কোন স্থান পাই ।

ধৰ্ম সবে সমজ্ঞাম, নাহিয়াম অপমান

চাকুর মকুর দাদা ভাই ॥

লঙ্ঘনে পুলক যমে বঞ্চি রম্য নিকেতনে

সভ্যসনে মেজের খানার ।

অথবা ময়ের সন্মে বাধ্য পোড়া পলাশনে

নামা রক্ত চাপিতে মৃণায় ॥

গঙ্গার পুলিন দেশে মগ্ন মুখ সবিশেষে

প্রকৃতির বিচির শোভায় ।

কিমা তপ বালুকার পূর্ণ মক সাহারার

কর্ণ শোব হয় পিপাসায় ॥

বানু পূর্ণ দিবা ঘরে পুলিত পর্যাত পঁয়ে

মিজা যাও হরিষ অন্তরে ।

[୭୯]

ଅଥବା ଗହମ ସମେ ଭୌବନ ସିଂହ ପଞ୍ଜିନେ

କୋଟେ ହିନ୍ଦୁ ଥର ଥର ଥର ॥

ଦେଖାଇଲେ ମେଥାନେ ବାଓ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହ ଥିଲେ
ଯେ ଶବ୍ଦା । କରିଛ ଶବ୍ଦମ ।

ମୁଖେ ଯୁଦ୍ଧି କଣେ କଣେ ମେହେର ଶୂଙ୍ଗଲେ ମମେ
ଗୁହ ପାଇଁ କରେ ଆକର୍ଷଣ ॥

ମନ୍ଦି ହେଲ ଯୁଦ୍ଧ ହାତେ ଜୀବ ବାସ ପରିଧାମେ
ଶାକ ଅନ୍ନ ଉଦର ପୂର୍ଣ୍ଣାଇ ।

ତବେ ଛାର ଛୁପତିର ଚିନ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁମଦିର
ପୁରୋଜନ ତୋଗିତେ ନା ଚାହି ।

ବାହ୍ନା ପହିବାର ମନେ ଶୁଦ୍ଧୁ ଆମାପିମେ
ସମା ମୁଖେ ଜୀବମ କାଟାଇ ।

ଇଞ୍ଜିଯ ରାଧିଆ ବଶେ କବିତାକମଳରୁମେ
ପ୍ରାଣେଶ କୌର୍ତ୍ତମ ମନା ଗାଇ ।

—•○•—

ମଧ୍ୟଶ୍ରୀ ।

ଏତିଥେ ଏକ ଅକାଶକ ଏହି ପୁଣ୍ୟକଥାରେ
ମେ ଯୁଦ୍ଧିତ କରିଯାଇ ଦିତେ ଆମାଦିଗଙ୍କେ
କରେନ୍ତି । ମେହି ଅନୁଯୋଧ ପରତମ୍ଭ ହିନ୍ଦା
ସଂଶୋଧନ କରିଯାଇ କର୍ମାତ୍ମଳି ଛାପା
ହୁଏ । ସୁତରାଂ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ହୁଅନେହି ଭାବ
ଟିଆହେ । ପାଠକଙ୍କଣ ଏହି ଭୟ ସଂଶୋଧନ
ରିଯା ଓ ମକଳ ଭୟ ପ୍ରଦାନ ସଂଶୋଧନ
ଲାଇବେଲି ।

ମୃତ୍ୟୁ

ଅଞ୍ଚଳ ଶଂଶୋଧନ ।

ପ୍ରତିକ୍ରିୟା	ପାଇଁ	ଅଞ୍ଚଳ
୬	୬	ସମ୍ଭାଷନ
୭	୮	ଭାବାର
୮	୧୫	ବାନୀ ଆନି
୯	୧୨	କୁମୟ
୧୦	୬	ଇନ୍ଦିର
୧୧	୨୧	ଭୁବି
୧୨	୧୩	ଆଶାଚେର
୧୬	୧୭	ଶୁଶ୍ରୋଭିତ
୧୭	୧୪	ଶିକର
"	୧୦	କାର
"	୧୧	ଭାର
୨୦	୧	କୋଷାର

ପୃଷ୍ଠା	ପଂକ୍ତି	ଅଣୁକ୍ରମ	ଶବ୍ଦ ।
୧୩	୨୧	ଡଜଲ	ଡଜଲ
୨୬	୧୦	ବିଳମ	ମଲିମ
୩୦	୧୯	କରିତେ	କରେତେ
୩୨	୧୯	ପେଟକ	ପେଟକ
୩୫	୧୮	କୁଥେ	କୁଥ
୩୮	୭	ମାଶିକାର	ମାଶିକାର
୩୯	୨୧	ଶାବ	ଶାବ
୪୧	୧୨	କରିଛେତେ	କରିଭେତେ
୪୫	୧୨	ଚର୍ବିଗର	ଚର୍ବିଗ
୫୬	୬	ଫେହ	ଫେହ
୫୮	୪	ସବାର	ସବାର
୬୧	୧	ରବ	ରବେ
୬୩	୧୮	କୁମୁଦୀ	କୁମୁଦୀ
୬୬	୧୦	ବିମଶ	ବିମଶ
୭୨	୬	ଡକ୍	ଡକ୍
୭୩	୧୮	ବିହଙ୍ଗଗନ	ବିହଙ୍ଗଗନ
୭୨	୧୫	ବୈଜ୍ଞାନି	ବୈଜ୍ଞାନି

ପାଠପରିବର୍ତ୍ତନ ।

୩୪ ପୃଷ୍ଠାର ୩୫ ପଂକ୍ତିରୁଲେ “କେ ଆହରେ କାଚେ
ତା ହେରିମମୁଖ୍ୟମ” ପାଠ କରିବେ ରୁବେ ।

୧୫ ପଂକ୍ତିର କାଚେ ଶବ୍ଦ ଡ୍ୟାକ୍ କରିବେ ରୁବେ ।

୬୭ ପୃଷ୍ଠାର ଶେଷେ ୨ ପଂକ୍ତି ଡ୍ୟାଗ୍ କରିଯା ପାଠ
କିମ୍ବେ ରୁବେ । । ।

କଣ
୨୦୫